

Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології і педагогіки
Кафедра теорії і методики виховання

ЦІПАН Т. С.

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА
ВИХОВАННЯ
ПРАКТИКУМ**

Рівне - 2016

ББК 74.200
УДК 34.013
Ц 67

Ц 67 Ціпан Т. С. Теорія і методика виховання. Практикум : навчально-методичний посібник для студентів педагогічних спеціальностей університетів / Ціпан Т. С. – Рівне : РДГУ, 2015. – 131 с.

Рецензент: Сойчук Р. Л., докторант Інституту проблем виховання НАПН України

Навчально-методичний посібник призначено для супроводу практичних занять курсу “Теорія і методика виховання”. Зміст посібника розроблено на основі сучасних вимог до викладання курсу за кредитно-модульною системою. Він містить детальний зміст практичних занять, збірник педагогічних задач та ситуацій, рекомендації до організації самостійної та індивідуальної роботи студентів, критерії оцінювання досягнень студентів за змістом курсу, перелік літератури, термінологічний словник.

Призначено для викладачів та студентів педагогічних закладів, вчителів-практиків.

Друкується за рішенням Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 16 від 25 грудня 2015 р.).

© Ціпан Т. С., 2016
© РДГУ, 2016

ВСТУП

Мета курсу “Теорія і методика виховання” - надання студентам теоретичних основ та навичок організації та управління процесом виховання учнів; усвідомлення та практичне використання законів, закономірностей, принципів, технологій, інноваційних методів та прийомів у здійсненні педагогічного керівництва вихованням учнів сучасної школи.

Завдання курсу:

- поглиблення, розширення, закріплення знань, умінь та навичок студентів з теорії і методики виховання на основі комплексного підходу до організації та проведення виховного процесу у сучасній школі;
- формування у студентів стійкого інтересу до творчої педагогічної діяльності, використання передового педагогічного досвіду;
- опанування методикою та технологією організації виховного процесу;
- засвоєння способів, прийомів, технологій інноваційної виховної діяльності.

Зміст і завдання курсу ґрунтуються на основних нормативних документах і передбачають реалізацію Національної Програми виховання молоді в Україні через формування майбутніх педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості учнів у навчально-виховному процесі, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці.

В умовах сьогодення метою виховання є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, профе-сіонал. Реалізація цієї мети покладена на педагогічний колектив сучасної школи, однак, більшою мірою, на класного

керівника, який повинен володіти, задля цього, певними вміннями та навичками з теорії та методики виховання.

На формування у майбутніх педагогів нагальних знань з теорії і методики виховної роботи, умінь і навичок її організації та здійснення у сучасній школі і спрямований курс “Методика виховної роботи”.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати:** суть і зміст процесу виховання його закономірності; принципи, методи, нові підходи; науково-педагогічні основи формування колективу та його вплив на особистість, формування основ наукового світогляду; теоретичні основи духовно-морального, громадянського, художньо-естетичного, розумового, трудового, превентивного, фізичного виховання; українську національну систему виховання; організацію виховної роботи в літніх оздоровчих таборах; національні особливості виховання дітей у сім'ї; українську родинну педагогіку; науково-педагогічні основи створення системи виховної роботи класним керівником; вивчення учнів і учнівського колективу; роботу вчителя з „важкими” дітьми.

вміти: чітко визначати мету, зміст, форми і види позакласної виховної діяльності; аналізувати виховний процес; використовувати досягнення світової і вітчизняної педагогіки; будувати взаємовідносини з дітьми, батьками; визначати рівень вихованості учнів з використанням комплексу психолого-педагогічних методик; надавати допомогу в розвитку учнівського самоврядування; забезпечувати складання характеристик рівнів, критеріїв, показників вихованості особистості учня; здійснювати аналіз та прогнозування результатів виховної роботи.

навчитися: визначати рівень вихованості учнів та розвитку учнівського колективу з використанням комплексу психолого-педагогічних методів; аргументовано висувати конкретні виховні завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів і дитячого колективу; планувати систему позакласної виховної роботи; доцільно обирати та використовувати різноманітні форми, методи, засоби організації та згуртування учнівського колективу; володіти вміннями залучати учнів до творчої колективної діяльності.

РОЗДІЛ I. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Питання для розгляду
Сутність процесу виховання, його специфіка, структурні елементи та рушійні сили	Виховання, виховний процес. Багатофакторність виховання. Основні державні та нормативні документи про мету, зміст, завдання, зміст виховання. Соціально-психо-логічні умови та загальнопедагогічні чинники розвитку процесу виховання. Специфічні особливості виховного процесу. Рушійні сили виховання: зовнішні, внутрішні. Самовиховання: етапи, способи, прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням. Перевиховання: етапи, функції.
Закономірності, принципи та нові підходи у вихованні	Закон і закономірність; загальні, закономірності: єдність й узгодження педагогічних зусиль учителів, сім'ї та громадськості; опора на позитивні якості особистості; залежність виховання від вікових та індивідуальних особливостей вихованців; ефективність виховання в колективі і через колектив; взаємозалежність мети, завдань, зміст, форм і методів виховання в цілісному виховному процесі; виховання особистості – через спілкування та різнобічну діяльність. Принципи виховання, їх класифікація. Нові підходи до виховання: людинознавчий, народознавчий, особистісно орієнтований, системний.
Загальні методи	Методи виховання. Функції методів.

<p>виховання, їх класифікація і характеристика</p>	<p>Прийоми. Засоби. Класифікація методів (В. Сластьонін, М. Ярмаченко, І. Іванов). Сподвижники вітчизняної педагогіки про виховання методів у виховному процесі. Умови переходу методів виховання в методи самовиховання. Чинники, що визначають вибір методів виховання. Народно-педагогічні методи виховання</p>
<p>Зміст та пріоритетні напрями виховання у сучасній школі</p>	<p>Зміст виховання. Державні, нормативні документи про зміст та завдання виховання. Пріоритетні напрями виховання в сучасному навчальному закладі: національно-патріотичне виховання; формування духовності, моральних рис і почуттів; формування працелюбної особистості, господаря сім'ї, держави; формування естетичних почуттів, естетичної культури; забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді; формування екологічної культури; високої мовної культури, оволодіння українською мовою; виховання поваги до батьків, жінки-матері; розвиток потреби у здоровому способі життя</p>
<p>Форми і засоби виховання, їх класифікація і характеристика</p>	<p>Загальне поняття про форми і засоби виховання. Різні підходи до класифікації форм виховання. Функції форм виховання. Проектна діяльність як ефективний засіб виховання. Взаємозв'язок форм, методів і засобів виховного процесу. Поняття "засоби виховання". Засоби національного виховання - рідна мова, фольклор, народна міфологія, мистецтво, природа, традиції, звичаї, обряди, символи. Проектна діяльність як засіб виховання.</p>

<p>Теоретико-методологічні основи громадянського і патріотичного виховання</p>	<p>Громадянське виховання. Мета, завдання, зміст громадянського виховання. Громадянськість: функції, загальнопедагогічні чинники громадянського виховання. Теоретико-методичні основи громадянського виховання: громадянська освіченість, правова, політична культура, суспільно-політична діяльність. Форми і методи громадянського виховання. Поняття “патріотичне виховання”, його мета та завдання. Складові патріотичного виховання. Принципи патріотичного виховання. Методи і форми роботи щодо патріотичного виховання. Напрями патріотичного виховання. Нормативно-правова база з питань патріотичного виховання молоді</p>
<p>Розумове виховання учнів, формування основ наукового світогляду</p>	<p>Світогляд. Науковий світогляд. Види світогляду. Структура світогляду: знання, погляди, переконання, вчинки, дії особистості. Функції світогляду, їх характеристика. Національний світогляд, його філософсько-психологічні риси. Шляхи формування світогляду школярів. Критерії та показники. Мета, завдання, зміст розумового виховання учнів. Компоненти розумового виховання. Способи формування пізнавальних інтересів. Культура розумової діяльності.</p>
<p>Класне керівництво в системі виховання. Інноваційна діяльність класного керівника. Планування</p>	<p>Роль класного керівника в життєдіяльності особистості, класного колективу. Функції: виховна, організаторська, інформаційна, методична, дослідницька, соціальна, координаційна. Права та обов'язки класного керівника. Пріоритетні напрями роботи класного керівника. Професіограма.</p>

<p>виховної роботи з учнями</p>	<p>Психолого-педагогічні уміння: гностичні, конструктивні, комунікативні, проектувальні, організа-торські. Активні форми та методи роботи. Роль класного керівника в організації діяльності учнівського самоврядування. Інноваційна діяльність класного керівника. Різновиди планування: перспективне, календарне, оперативне, окремих заходів. Наукові принципи планування виховної роботи: особистісна орієнтація, комплексність, цілеспрямованість, проектування, прогнозування. Джерела планування. Етапи: діагностичний, прогностичний, орієнтаційно-пошуковий, структурно-змістовий, конструктивний, оцінний, контрольний. Діагностична постановка виховних цілей і завдань. Параметри технології планування. Орієнтовні розділи планування. Зміст. Суб'єкти реалізації планових завдань. Роль батьків, громадськості в плануванні виховної роботи з учнями</p>
<p>Технологія взаємодії класного керівника та учнівського колективу у розвитку самоврядування</p>	<p>Творчий характер взаємодії класного керівника та учнівського колективу. Поняття колектив, учнівський колектив. Суб'єкт-суб'єктний характер виховання. Поліфункціональність учнівського самоврядування. Інноваційні технології практичної діяльності. Активізація життєдіяльності особистості, колективу. Психолого-педагогічні умови розвитку учнівського самоврядування. Організаційно-педагогічні принципи управління самоврядуванням. Види діяльності: організаторська, виховна, творча,</p>

	управлінська, навчальна, суспільно-гуманістична, особистісно орієнтована
Методика роботи вчителя початкових класів по запобіганню правопорушень неповнолітніми	Основні педагогічні проблеми профілактики правопорушень неповнолітніми. Аналіз причин девіантної поведінки дітей та учнівської молоді. Типові помилки анти-соціальної спрямованості особистості. Правопорушення неповнолітніх як гостре соціальне явище. Динаміка розвитку відхилень (групи): педагогічно занедбані, підлітки-правопорушники, неповно-літні злочинці. Сутність профілактики правопорушень неповнолітніх. Функції профілак-тики: наукове обґрунтування педагогічної теорії. Рівні. Правові основи діяльності органів і служб. Система роботи навчальних закладів. Активні форми і методи корек-ційного впливу. Педагогічна технологія. Педагогічний консиліум.
Методика роботи вчителя з батьками	Сім'я – першооснова соціалізації дитини. Проблеми та специфіка спільної роботи школи і сім'ї. система сімейного виховання: сприятливий психологічний клімат.. Виховні функції сім'ї. провідні завдання родинного виховання. Оновлення змісту педагогічної освіти батьків. Традиційні та нетра-диційні форми роботи з батьками. Принципи педагогізації батьків. Основні напрями родинної педагогіки. Народно-педагогічні традиції сімейного виховання. Організа-ційно-педагогічна діяльність батьківського колективу, роль учителя початкових класів, класного керівника. Традиційні та іннова-ційні форми роботи з батьками. Теоретичні положення сімейного

	виховання В. Сухомлинського. Умови ефективності взаємодії класного керівника та батьків. Планування роботи.
Методика роботи в літніх оздоровчих таборах	Особливості роботи в літньому дитячому оздоровчому таборі. Специфічні особливості: відсутність батьків, тимчасовість колективів, добровільність участі в колективних творчих справах, короткотривалість виховних впливів, багато-факторність впливу, спрямованість природного середовища, виконання санітарно-гігієнічних вимог, режиму, попередження травматизму, напруженість ритму роботи. Віковий підхід в організації виховного процесу. Педагогічні основи періодів зміни. Методика планування роботи. Напрями виховання. Охорона та зміцнення здоров'я. Єдність і взаємозалежність загальних метів і конкретних виховних завдань, виховання і самовиховання.
Педагогічне вивчення учнів, учнівського колективу та об'єднань за інтересами	Поняття “діагностика”, “педагогічна діагностика“. Об'єкти діагностики. Види діагностики. Методологічні основи діагностики виховної роботи. Поняття “анкетування, “тестування“. Програма вивчення учнів і типовий план складання характеристики. Методика проведення анкетування та тестування учнів, учнівського колективу. Поняття “вихованість“. Критерії та рівні вихованості. Методика вивчення рівнів вихованості учнів. Методи виявлення рівнів вихованості учнів. Напрями діяльності вчителя щодо визначення рівня вихованості особистості.
Позашкільна	Поняття “позашкільна освіта”, “поза-

<p>освіта у системі виховання</p>	<p>шкільний навчально-виховний заклад”, “позакласна робота”, “позашкільна робота”. Структура позашкільної освіти. Завдання позашкільної освіти і виховання. Напрями позашкільної освіти. Форми організації позашкільної освіти і виховання. Поняття “дитяча громадська організація”, “дитячий рух”. Цілі і завдання громадських організацій. Характеристика діяльності скаутських організацій Рівненщини. Характеристика діяльності дитячих творчих об’єднань Палацу дітей і молоді м. Рівне.</p>
<p>Технології виховання в сучасних загально-освітніх закладах</p>	<p>Поняття технологія виховання. Сутнісні характеристика гуманно-особистісних техно-логій (Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Якиманська). Технологія комплексного підходу у ви-хованні. Її сутнісні характеристики. Технологія побудови особистісно орієнтованої ситуації. Її структура. Положення, на яких ґрунтується технологія організації виховної справи. Основні елементи проектно-технологічного підходу у вихованні</p>
<p>Методика організації проектної діяльності, колективних творчих справ</p>	<p>Поняття “проект”, “проектна діяльність”, “метод проекту”. Типи проектів. Етапи планування проектної діяльності. Колективна творча справа як виховна технологія. Поняття “колективна творча справа”, комунарська методика. Види колективних творчих справ. Орієнтовані форми діяльності колективу та відповідні колективні творчі справи. Етапи підготовки та проведення КТС, її ознаки.</p>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – важливий компонент навчально-виховного процесу, підсумок аудиторної та самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни. Відповідно до навчального плану по закінченню читання лекцій студенти повинні продемонструвати рівень засвоєння лекційного, а також самостійно опрацьованого матеріалу.

Тематика практичних занять розроблена відповідно до вимог програми “Теорія і методика виховання” і передбачає аналіз результатів засвоєння змісту навчальної дисципліни, яка побудована з урахуванням державного стандарту рівневої освіти.

Мета практичних занять - систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування отриманих в процесі лекційних занять та самостійної роботи знань з навчальної дисципліни; визначення якості знань студентів з навчальної дисципліни, ступеня сформованості їх умінь і навичок, рівня оволодіння розумовими операціями, досвідом творчої діяльності, сформованості оціночних суджень.

1. На практичних заняттях студент повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та умінь використовувати їх на практиці.

2. Підготовка до практичних занять передбачає уважне ознайомлення з конспектом лекцій та рекомендованою літературою.

3. Практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, який відображений у лекційному курсі, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи студента.

4. Вивчаючи відповідну теоретичну тему курсу, слід постійно приділяти увагу практичній спрямованості теоретичного матеріалу.

5. При відповідях на поставлене запитання, потрібно самостійно наводити приклади, що відбивають та підтверджують зміст та функцію теоретичних понять, які розглядаються.

6. Обговорюючи будь-яку теоретичну тему, особливу увагу слід приділяти аналізу різних методологічних та практичних шляхів їх вирішення.

7. Дискусійні та багатопланові теоретичні проблеми готуються студентом для обговорення на практичному занятті заздалегідь та виключно під керівництвом викладача.

8. Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

9. Багатопланові теоретичні питання слід висвітлювати, спираючись на різні джерела їх тлумачення, або глибоко проаналізувати один (найголовніший з точки зору студента).

Усі завдання мають професійне спрямування і їх виконання вимагає від студентів теоретичних знань, а також уміння застосовувати теоретичні положення в конкретних педагогічних ситуаціях. Під час відповіді студенту дозволяється користуватися власно складеним планом щодо висвітлення підготовленого питання, підготовленими цитатами, статистичними даними. Одна з вимог – вільне, грамотне, аргументоване висловлювання. Висвітлюване студентом питання повинно завершуватися коротким висновком.

Критерії оцінювання усних відповідей

Критерії оцінювання розроблені на основі вимог до оцінювання студентів, окреслені в Положенні про вищий навчальний заклад.

Літ ери	Бали ESCT	Оцінка за загальнонаціональну шкалою	Критерії оцінювання знань	Критерії оцінювання практичних умінь та навичок
1	2	3	4	5
FX	0-35	незадовільно	відтворення навчального матеріалу на	виконання нескладних дій, але

		незараховано	рівні розпізнавання, наявність початкових знань на загальному рівні	недостатнє володіння вміннями та навичками
Е	35-59	задовільно зарахована	відтворення навчального матеріалу з визначенням головного і другорядного; розуміння законів, теорій, фактів, явищ, понять, що складають незначну частину навчального матеріалу	усвідомлення мети діяльності та оволодіння вміннями з використанням раніше набутих знань; виконання дій за зразком
Д	60-73	задовільно зараховано	оволодіння знаннями навчального матеріалу на рівні розпізнавання, зіставлення, розуміння основних положень	оволодіння вміннями та „вузькими” навичками, які необхідні для виконання типових завдань (задач) діяльності
С	74-81	добре зараховано	знання навчального матеріалу на рівні порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами, подіями, елементами	оволодіння вміннями та навичками виконувати типові завдання; самостійне застосування типових методів діяльності; аналіз та порівняння результатів діяльності, уміння робити нескладні висновки
В	82-89	добре зараховано	знання теорій, законів, процесів, методів та способів на рівні, необхідному для самостійного прийняття рішень	оволодіння окремими високорозвченими вміннями (організаційними, комунікативними, просвітницькими)

				за заданим складним алгоритмом
А	90-100	відмінно зараховано	оволодіння знаннями, категоріями, законами, поняттями на рівні, необхідному для дослідницької діяльності	оволодіння професійними вміннями та навичками на творчому рівні; самостійне застосування методів та прийомів, необхідних у дослідницькій діяльності чи в нових умовах

ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

ТЕМА: Сутність процесу виховання, його специфіка, структурні елементи, рушійні сили

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі.

Ключові слова і поняття: виховання, виховний процес, рушійні сили виховання, самовиховання, перевиховання, закономірності виховання

Інформаційний блок:

1. Виховання як суспільне явище, його багатфакторність.
2. Мета виховання. Мета і завдання національного виховання.
3. Виховний процес, його особливості, основні риси.
4. Етапи та складові компоненти виховання, рушійні сили.
5. Самовиховання: сутність, умови, прийоми, педагогічне керівництво самовихованням.
6. Критерії та рівні вихованості.
7. Дати характеристику закономірностям виховного процесу.
8. Принципи виховання, якими керується сучасна вітчизняна школа.

Практичний блок:

1. Опрацюйте Закон України “Про освіту”, выпишіть завдання виховання підростаючого покоління.
2. Ознайомтеся із Законом України “Про виховання дітей та молоді” выпишіть завдання загальноосвітніх навчально-виховних закладів із забезпечення виховання дітей.
3. Опрацюйте Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді, выпишіть положення про сутність національно-патріотичного виховання.

Блок самоосвіти:

1. Закон України “Про виховання дітей та молоді” // Світ виховання. – 2004, №4. – С. 3-12
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 року. № 24 . Інформ. Збірник МОН України. – 2004. - № 1-2
3. Кондрашова, Л.В., Лаврентьева, О.О., Зеленкова, Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник / Л.В.Кондрашова, О.О.Лаврентьева, Н.І.Зеленкова. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010 – 187 с.
4. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посіб.-К.: Знання, 2012. – 358с.
5. Ярощук Л.Г. Методика виховної роботи: навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2012. – 320 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

ТЕМА: Закономірності виховання, принципи та нові підходи у вихованні

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі; загальні методи виховання.

Ключові слова і поняття: закономірності виховання, принципи виховання, підходи до виховання

Інформаційний блок:

1. Поняття “закономірності виховання”, їх сутнісні характеристики.
2. Поняття “принципи виховання”. Пояснити сутність реалізації принципу гуманізації і демократизації виховного процесу в школі.
3. Пояснити сутність реалізації принципів: народності; безперервності виховання; етнізації; зв’язку виховання з реальним життям; виховання особистості в колективі в ході спільної діяльності; послідовність, систематичність і єдність виховних впливів; свідомість, самодіяльність та активність учнів
4. Сутнісні характеристики людинознавчого підходу у вихованні.
5. Сутнісні характеристики народознавчого підходу у вихованні.
6. Сутність особистісного підходу у вихованні.

Практичний блок:

1. Опрацюйте Закон України “Про освіту”, выпишіть завдання виховання підростаючого покоління.
2. Ознайомтеся із Законом України “Про загальну середню освіту” выпишіть завдання загальноосвітніх навчально-виховних закладів із забезпечення виховання дітей.
3. Опрацюйте Концепцію національного виховання, выпишіть положення про сутність національного виховання, зміст загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей, завдання морального, розумового, трудового, фізичного й естетичного виховання.
4. Зверніться до Національної доктрини розвитку освіти в Україні і выпишіть пріоритетні напрями та шляхи реформування виховання.
5. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів’я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і проаналізуйте, якою мірою в них акумульовані багатства

загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

6. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і випишіть яскраві приклади ставлення народу до праці, її роль у житті людини.
7. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) з погляду їх впливу на формування естетичної культури людини.

Блок самоосвіти:

1. Бех І Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2014. – 440 с.
3. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навчальний посібник.- Луганськ, 2013. – 224 с.
4. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К, 1990.
5. Матвієнко О.В. Практикум з курсу „Теорія виховання” / М-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: Стилос, 2011.– 259 с.
6. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 31.10.2011 № 124 – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
7. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Щоб душа не була пустою. Як спонукати людину до постійного розвитку і вдосконалення. Як спонукати до самовиховання в моральній сфері. Тв. в 5-ти т., Т. 1, 2, 5. –К., 1976.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

ТЕМА: Загальні методи виховання, їх класифікація і характеристика

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі; загальні методи виховання.

Ключові слова і поняття: методи виховання, класифікація

Інформаційний блок:

1. Загальне поняття про методи виховання
2. Класифікація методів виховання.
3. Нетрадиційні методи виховання:
 - характеристика народно-педагогічних методів формування суспільної поведінки дитини (нагромадження життєвого досвіду);
 - характеристика народно-педагогічних методів виховання словом рідної мови (мовлення);
 - характеристика народно-педагогічних методів стимулювання, заохочення і спонукування дітей;
 - характеристика народних методів покарання за проступки різної значимості;
 - характеристика методів самовиховання
4. Характеристика взаємозв'язку форм і методів виховного процесу

Рефлексивний блок:

1. У чому полягає зміст виховної роботи? Хто здійснює виховну роботу в сучасній школі?
2. Що розуміють під методами виховання, формами виховної роботи?
3. Бесіда – є формою виховання чи методом виховного впливу? Обґрунтуйте, наведіть приклади й теми бесід.
4. Поясніть, як ви розумієте поняття “комплексна форма виховної роботи” ?

4. Які класифікації форм організації виховної роботи Вам відомі? Які з них Вам більше до вподоби, чому?

Блок самоосвіти:

1. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2014. - №1. С. 12-17
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
3. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2014. – 440 с.
4. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навчальний посібник.- Луганськ, 2013. – 224 с.
5. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К, 1990.
6. Прищеп С. М. Основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу /С. М. Прищеп // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 1. – С. 157-160.
7. Поради досвідченого вчителя: методи заохочення та покарання // Я–Перший. Частина 2.– 2010.– №1–2.– С.23–26.
8. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посіб.-К.: 2012. – 358с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

ТЕМА: Зміст та пріоритетні напрями виховання у сучасній школі

МЕТА: уточнити зміст поняття “зміст виховання” визначити основну методику формування змісту виховання; надати практичні уміння студентам у виборі різних напрямів виховання відповідно до визначеної мети і завдань, розглянути та опрацювати методику проведення окремих форм виховної роботи з урахуванням різних напрямів виховання.

Ключові слова та поняття: зміст, напрями виховання

Інформаційний блок:

1. Схарактеризувати державні, нормативні документи про зміст та завдання виховання.
2. Обґрунтувати пріоритетні напрями виховання в сучасному навчальному закладі:
 - сутнісні характеристики національного виховання;
 - сутнісні характеристики морального виховання (формування моральних рис і почуттів, моральної культури);
 - сутнісні характеристики трудового виховання;
 - формування естетичних почуттів, естетичної культури; забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді;
 - формування екологічної культури;
 - формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою; виховання поваги до батьків, жінки-матері;
 - розвиток потреби у здоровому способі житті.

Рефлексивний блок:

1. Що таке “зміст виховання” ?
2. Що є метою виховання ?
3. В чому полягає сутність морального виховання ? екологічного виховання ? правового виховання ? трудового виховання? економічного виховання ? фізичного виховання
4. Яке значення Ви вкладаєте в поняття “профорієнтація”? Із наведених відповідей оберіть правильну, обґрунтуйте помилковість або неповноту інших.
 - Профорієнтація спрямована на озброєння учнів професійними знаннями з метою готовності обслуговувати певне виробництво.
 - Під професійною орієнтацією необхідно розуміти науково-практичну систему спільної діяльності школи та сім'ї, що спрямована на оволодіння вихованцем певною професією.

- Профорієнтація передбачає ознайомлення вихованця з економічними основами багатьох професій.
 - Правильної відповіді немає.
5. Які на Ваш погляд основні недоліки роботи з профорієнтації у масовій школі?
 6. Які форми виховної роботи найбільш доцільні для надання практичної допомоги учням у виборі професії? Чи отримали Ви відповідь на це запитання під час заняття?
 7. У чому Ви бачите кінцеву мету екологічного виховання?
 8. Що є показником високого рівня екологічної культури людини?
 9. Від яких умов залежить успішне здійснення екологічного виховання учнів?
 10. Якими є основні принципи добору матеріалу для екологічного виховання?
 11. У чому перевага практичних методів екологічного виховання?
 12. Що означає бути екологічно вихованою людиною?
 13. Які найбільш цікаві традиції, звичаї та обряди свого народу Вам відомі?
 14. Чи потрібно, на Ваш погляд, впроваджувати вивчення народних традицій у практику виховної роботи сучасної школи? Що може дати ця робота для загального розвитку підростаючого покоління? Як національні традиції впливають на моральний розвиток особистості?
 15. Чим відрізняється специфіка підготовки та проведення виховних заходів з використанням народних традицій від інших заходів, які відбуваються, начебто, за тим самим планом?

Практичний блок

(навчально-дослідні завдання):

1. Доберіть 4 педагогічні ситуації, які розкривають процес формування у дітей певних моральних якостей.
2. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і

проаналізуйте, якою мірою в них акумульовані багатства загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.

3. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і випишіть яскраві приклади ставлення народу до праці, її роль у житті людини.
4. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) з погляду їх впливу на формування естетичної культури людини.
5. Складіть правила трудового виховання дитини дошкільного, шкільного та підліткового віку у сім'ї.
6. Віднайдіть описи побутових звичаїв українського народу, спрямованих на фізичне виховання дітей.
7. Підберіть українські народні ігри, спрямовані на фізичне виховання дітей. Обґрунтуйте свій вибір.
8. Назвіть етапи роботи школи з використанням народних традицій. Відзначте найбільш доцільні форми, підберіть тематику.
9. Визначте, керуючись народним календарем, найбільш важливі народні свята, які слід відмічати в класі, школі та разом з батьками. Оберіть для них відповідну форму проведення.
10. Розробіть фрагмент виховної справи, що стосується формуванню: екологічної культури в учнів; трудової підготовки учнів; правового виховання учнів; національної свідомості та самосвідомості учнів.
11. Проаналізуйте пропоновані педагогічні ситуації з погляду утвердження у них завдань, форм і методів морального, трудового, екологічного, естетичного, правового виховання.
12. Запропонуйте можливі форми допомоги батьків учнів щодо проведення профорієнтації у класі.

Блок самоосвіти:

1. Алфімов В. Виховна система класу як засіб розвитку соціальної компетенції ліцеїстів / Алфімов В., Комісарова Г. // Рідна школа. – 2005. – №5. – С. 3-8.
2. Білецька І. Вирішення моральних завдань як метод виховання цінності іншої людини / І. Білецька // Рідна школа. – 2005. – №1. – С. 15-20.
3. Бондар Л. Виховання моральних цінностей у школярів / Л.Бондар // Початкова школа. – 2000. – №12. – С. 45-48.
4. Друзь З.В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
5. Лізинський В. М. Практичне виховання в школі / В.М. Лізинський. – Х : “Ранок”, 2008. – 320 с.
6. Методичне забезпечення виховної роботи в школі //Завуч. – 2011. - №4(82) – С. 3-4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема: Форми і засоби виховання, їх класифікація і характеристика

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі; форми та засоби виховання.

Ключові слова та поняття: форми виховання, засоби виховання, класифікація форм виховної роботи

Інформаційний блок:

1. Поняття “форма” виховання, їх класифікація.
2. Специфіка та характеристика підходів до класифікації форм виховання.
3. Обґрунтувати функції форм виховання.

4. Характеристика проектної діяльності як ефективного засобу виховання.
5. Взаємозв'язок форм, методів і засобів виховного процесу.
6. Майстерність використання різних форм виховання учнів різних вікових груп.
7. Поняття “засоби виховання”. Сутнісні характеристики засобів національного виховання - рідна мова, фольклор, народна міфологія, мистецтво, природа, традиції, звичаї, обряди, символи. Проектна діяльність як засіб виховання.

Практичний блок:

1. Виберіть слушні думки А. Макаренка про місце і роль методів виховання у формуванні особистості. Із творів “Педагогічна поема”, “Прапори на баштах” випишіть 4-5 яскравих прикладів використання методів виховання.
2. Зверніться до творів В. Сухомлинського і випишіть його судження про методи виховання. Випишіть 4-5 педагогічних ситуацій використання методів виховання.
3. Скориставшись власним досвідом навчання у школі та виші опишіть конкретну педагогічну ситуацію, в якій мало місце використання методів виховання (вдале чи невдале) і проаналізуйте її.
4. Проаналізуйте особливості підходів (спільне і відмінне) до методів виховання, їх класифікації у дослідженнях В. Сластьоніна, І.Іванова, М. Ярмаченка та ін.
5. Складіть правила для молодого вчителя щодо використання методів виховання.
6. Складіть діагностичну методику виявлення педагогічного такту батьків у стосунках з дитиною.
7. Підберіть діагностичні методики визначення впливу учнівського колективу на формування рис характер учня.
8. Розв'яжіть пропоновані педагогічні задачі і ситуації.

Блок для самоосвіти:

1. Алфімов В. Виховна система класу як засіб розвитку соціальної компетенції ліцеїстів / Алфімов В., Комісарова Г. // Рідна школа. – 2005. – №5. – С. 3-8.

2. Білецька І. Вирішення моральних завдань як метод виховання цінності іншої людини / І. Білецька // Рідна школа. – 2005. – №1. – С. 15-20.
3. Бондар Л. Виховання моральних цінностей у школярів / Л.Бондар // Початкова школа. – 2000. – №12. – С. 45-48.
4. Друзь З.В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
5. Іова В. Інноваційні методи виховання : навч.-метод. посіб. / В. Іова, – Кам'янець-Подільський, 2009. – 272 с.
6. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навчальний посібник.- Луганськ, 2013. – 224 с.
7. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К, 1990.
8. Прищепя С. М. Основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу /С. М. Прищепя //Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 1. – С. 157-160.
9. Матвієнко О.В. Практикум з курсу „Теорія виховання” / М-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: Стіло, 2011.– 259 с.
10. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 31.10.2011 № 124 – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/-/activity/education/extracurricularactivities-and-children-rights-protection/196/6561/>.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

ТЕМА: Теоретико-методологічні основи громадянського і патріотичного виховання

МЕТА: уточнити зміст понять “громадянське виховання”, “патріотичне виховання”; визначити основну методику

формування громадянських та патріотичних якостей; допомогти сформувати практичні уміння студентам у керівництві формуванням громадянської культури школярів, розглянути та опрацювати методику проведення окремих форм виховної роботи з формування громадянського та патріотичного виховання.

Ключові слова та поняття: громадянське виховання, патріотичне виховання, педагогіка патріотизму; форми і методи патріотичного виховання, громадянські якості.

Інформаційний блок:

1. Поняття “громадянське виховання”, громадянськість, громадянська позиція. Його мета і завдання.
2. Функції та якості громадянськості.
3. Поняття “патріотичне виховання”, його мета та завдання.
4. Складові патріотичного виховання.
5. Принципи патріотичного виховання.
6. Сутність педагогіки патріотизму.
7. Методи і форми роботи щодо патріотичного виховання.
8. Напрями патріотичного виховання.
9. Нормативно-правова база з питань патріотичного виховання молоді.

Рефлексивний блок:

1. Що є метою громадянського виховання ? патріотичного виховання ?
2. Наведіть приклади якостей громадянина, який перебуває сьогодні в зоні АТО.
3. Схарактеризуйте стержневі поняття патріотичного виховання.
4. Які форми та методи громадянського та патріотичного виховання є ефективними у позакласній виховній роботі ?
5. Які документи спрямовані на реалізацію патріотичного виховання учнівської молоді ?
6. Схарактеризуйте громадянські та патріотичні якості.
7. Чи дістали змін зміст та завдання громадянського виховання на Україні упродовж останніх років? У чому саме? Підтвердить свою позицію прикладами.

Практичний блок (навчально-дослідні завдання):

1. Опрацювати анкету для вивчення рівня сформованості громадянської культури старшокласників.
2. Підготувати і захистити фрагмент бесіди “за круглим столом”, “Азбука шкільної демократії”; усного журналу “Наш закон – наша сила”, виховної години “Свято української матері” тощо.

Блок самоосвіти:

1. Друзь З.В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
2. Іова В. Інноваційні методи виховання : навч.-метод. посіб. / В. Іова – Кам'янець-Подільський, 2009. – 272 с.
3. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навчальний посібник.- Луганськ, 2013. – 224 с.
4. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К, 1990.
5. Закон України “Про виховання дітей та молоді” // Світ виховання. – 2004, №4. – С. 3-12
6. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 31.10.2011 № 124 – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
7. Ягупов В. В. Педагогіка / В.В.Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

ТЕМА: Розумове виховання учнів, формування основ наукового світогляду

МЕТА: уточнити зміст поняття “розумова культура”, визначити основну методику її формування; допомогти сформувати

практичні уміння у керівництві розумовим розвитком школярів, розглянути та опрацювати методику проведення окремих форм виховної роботи з формування розумової культури.

Ключові слова та поняття: розумове виховання, науковий світогляд, розумова культура, методи формування розумової культури

Інформаційний блок:

1. Поняття “розумове виховання”, “розумовий розвиток”.
2. Основні завдання розумового розвитку.
3. Структура наукового світогляду
4. Умови розв’язання завдань розумового виховання в національній школі.
5. Проблемне поле формування розумової культури учнів у виховній діяльності класного керівника.
6. Зміст, структура, показники розумової культури учнів, основні методи її формування.
7. Методика та етапи формування розумової культури учнів.
8. Методика проведення інтелектуальної гри, вікторини, пізнавального вечора, предметного тижня.

Рефлексивний блок:

1. Що на Ваш погляд є показником розумової культури людини? Зробіть порівняльний аналіз понять “розумове виховання”, “розумовий розвиток”, “розумова культура”?
2. У чому Ви вбачаєте взаємозв’язок між розумовим, моральним та естетичним розвитком? Як цей зв’язок слід враховувати під час проведення виховних заходів?
3. Які необхідні основні етапи проведення пізнавальних виховних заходів задля формування та удосконалення розумової культури? Яких при цьому слід дотримуватися вимог?
4. Розробіть тематику виховних заходів з теми заняття.
5. Які методи, прийоми, форми найбільш ефективні у формуванні розумової культури учня?
6. Що Ви можете сказати про доцільність інтерактивних методів у навчанні та вихованні сучасної молоді?

Практичний блок

(навчально-дослідне завдання):

1. Проведіть презентацію досвіду щодо організації виховної роботи з формування розумової культури учнів різних вікових груп.
2. Проведіть фрагмент інтелектуальної гри. Орієнтовні форми проведення: “Що? Де? Коли?”, “Дебати”, “Брейн-Ринг”, “Найрозумніший” тощо.
3. Скласти розгорнутий сценарний план проведення пізнавального вечора з урахуванням специфіки факультету.
4. Скласти план проведення предметного тижня.
5. Підготувати рекламну презентацію “Знання – це скарб, навчання – ключ до нього”.

Блок самоосвіти:

1. Алфімов В. Розвиваємо розумові і творчі здібності старшокласників / В.Алфімов // Обдарована дитина. – 2004. - №3. – С. 41-46.
2. Антонова О. Є. Розумове виховання / О.Є. Антонова // Практикум з педагогіки/ ред. О.А. Дубасенюк, А.В.Іванченко. – К. : 2006. – 222Сс..
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П.Наволокова. – Х. : Основа, 2009. – 176 с.
4. Киричук О. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу / О.Киричук // Рідна школа. – 2002. - №5. – С. 28-70.
5. Кондрашова Л. В. Гармонізація інтелектуального й емоційного аспектів навчання у забезпеченні якісної освіти учнів: Методичний посібник на допомогу вчителю-практику / Л.В. Кондрашова, Н.Є. Федорінова, А.Г. Міняйленко. – Кривий Ріг, 2008. – 140 с.
6. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів України (XX століття) : посіб. / за ред.. О. В. Сухомлинської, В. С. Курила. – Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 444 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

ТЕМА: Класне керівництво в системі виховання. Планування виховної роботи з учнями

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи класним керівником з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі; конкретизувати призначення та функції планування виховної роботи, формувати практичні уміння та навички у складанні студентами планів виховної роботи.

Ключові слова та поняття: класний керівник, функції класного керівника, напрями роботи; планування, інноваційна діяльність.

Інформаційний блок:

1. Завдання виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу.
2. Поняття “класний керівник”, його функції.
3. Схарактеризуйте поняття “виховна робота” та групи функцій виховної роботи.
4. Напрями роботи класного керівника. Права і обов’язки класного керівника.
5. Сутність і зміст виховної роботи класного керівника.
6. Поняття “план вихованої роботи”. Його функції.
7. Види планування в школі. Вимоги до планування виховної роботи з класом.
8. Роль класного керівника в організації діяльності учнівського самоврядування.
9. Інноваційна діяльність класного керівника.
10. Методичне об’єднання класних керівників.

Рефлексивний блок:

1. Які основні напрями виховної роботи класного керівника? Як вони мають бути відображені у плані виховної роботи?
2. Як визначені виховні завдання класного керівника на навчальний рік пов’язані з психолого-педагогічними особливостями класу?

3. Чи відрізняються плани виховної роботи класного керівника у школі нового типу, у початкових та середніх й старших класах?
4. У чому сутність сумісного цілевизначення класного керівника та учнів? Навіщо потрібне цілевизначення для дітей та класного керівника?
5. З якими видами планів виховної роботи Вам доводилося зустрічатися під час педагогічної практики?
6. Які недоліки або переваги були виявлені Вами у цих планах?
7. Який алгоритм складання плану виховної роботи?
8. Які основні функціональні обов'язки класного керівника і його права у сучасній школі?
9. Основні напрями роботи класного керівника. У чому Ви вбачаєте відмінність між позакласною та позашкільною виховною роботою класного керівника?
10. Чим обумовлена варіативність у діяльності класного керівника? Підтвердити власні судження прикладом.
11. Які загальні функції виконують форми виховної роботи? Як створюються форми виховної роботи?
12. Які основні недоліки у роботі класного керівника Вам довелося виявити під час практики або навчання у школі?
13. Які новітні форми проведення виховних заходів Вам довелося зустріти у літературі або у власній практиці?
14. Які основні напрями виховної роботи класного керівника? Як вони мають бути відображені у плані виховної роботи?
15. Як визначені виховні завдання класного керівника на навчальний рік пов'язані з психолого-педагогічними особливостями класу?
16. Чи відрізняються плани виховної роботи класного керівника у школі нового типу, у початкових та середніх й старших класах?
17. У чому сутність сумісного цілевизначення класного керівника та учнів?
18. Навіщо потрібне цілевизначення для дітей та класного керівника?

19. З якими видами планів виховної роботи Вам доводилося зустрічатися під час педагогічної практики?
20. Які недоліки або переваги були виявлені Вами у цих планах?
21. Який алгоритм складання плану виховної роботи?

Практичний блок

(завдання для самостійної роботи):

1. Опрацюйте Положення про класного керівника загальноосвітнього навчального закладу і схарактеризуйте завдання, функції, напрями роботи класного керівника загальноосвітнього закладу.
2. Розкрийте сутнісні характеристики змісту виховної роботи.
3. Обґрунтуйте загальнопедагогічні принципи та вимоги до плану.
4. Доведіть доцільність використання в школі різних видів планування, варіативність змісту, форм і методів.
5. Розкрийте структурні компоненти плану виховної роботи, його варіативність.
6. Розкрийте специфіку планування виховної роботи з учнями різних вікових груп.
7. Обґрунтувати специфіку та особливості методики підготовки і проведення виховних заходів народознавчого характеру, позакласних навчально-виховних заходів національно-культурного та організаційно-педагогічного характеру на засадах народної педагогіки.
8. Обґрунтувати соціально-педагогічну значимість календарно-обрядових свят та розробити фрагмент календарно-обрядового свята (на вибір студента)..
9. Обґрунтувати методику проведення українських вечорниць в школі та розробіть їх фрагмент.
10. Обґрунтувати методику проведення заняття гуртка народознавчого характеру (за вибором студента).
11. Розробити фрагмент організації виставки народних ремесел.
12. Проаналізуйте план виховної роботи класного керівника на жовтень. Обґрунтуйте вибір доцільності форм виховної роботи.

Блок самоосвіти:

1. Алфімов В. Виховна система класу як засіб розвитку соціальної компетенції ліцеїстів / Алфімов В., Комісарова Г. // Рідна школа. – 2005. – №5. – С. 3-8.
2. Друзь З. В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
3. Класному керівнику. 1000 важливих дрібниць / упоряд. Л.Шелестова, Н.Чиренко. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання (2015 р.) // Рідна школа. - 2015. - № 9. – С. 3-8.
5. Класному керівнику: як оцінити ефективність виховної роботи / упоряд.: Л. Шелестова, Н.Чиренко. – К. : Шк. світ, 2010. – 120с.
6. Лізинський В. М. Практичне виховання в школі / В.М. Лізинський. – Х : “Ранок”, 2008. – 320 с.
7. Методичне забезпечення виховної роботи в школі //Завуч. – 2001. - №4 (82) – С. 3-4.
8. Планування і впровадження нових виховних систем, форм, методів і моделей позакласної роботи з учнями // Позакласний час. – 2008. – № 1-2. – С. 1-45.
9. Школа класного керівника/ Упоряд. М. Голубенко. – К., Шкіл. світ, 2007. – 128 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

ТЕМА: Технологія взаємодії класного керівника та учнівського колективу у розвитку самоврядування

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань технології взаємодії класного керівника та учнівського колективу з метою належної організації самоврядування в класі та школі; форми, методи та засоби виховання.

Ключові слова та поняття: колектив, діалектика розвитку колективу, самоврядування.

Інформаційний блок:

1. Колектив і його види
2. Сутність, зміст, функції виховного колективу
3. Діалектика розвитку колективу
4. Чинники розвитку колективу
5. Учніське самоврядування в школі та класі
6. Моделі учнівського самоврядування.

Рефлексивний блок:

1. Про які моделі учнівського самоврядування Ви дізналися упродовж заняття?
2. Чи є сьогодні необхідність у впровадженні та педагогічному керівництві учнівським самоврядуванням? Які уміння та навички має набути вихователь для його успішного здійснення?
3. Як Ви ставитеся до суспільних доручень у класі? Як вони повинні розподілятися між учнями?
4. Як ви розумієте поняття “актив школи”, “актив класу” ? Які його функції ?

Практичний блок

(завдання для самостійної роботи):

Вчитель на початку року має створити актив класу, розподілити доручення між учнями. Підготуйте план діяльності класного керівника та запропонуйте прийоми, які слід використати для того, щоб створення органів самоврядування пройшло найефективніше.

Блок самоосвіти:

1. Друзь З. В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
2. Класному керівнику. Колективні творчі справи / упоряд.: Л.Шелестова, Н.Чиренко. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с.

3. Красникова Е. А. Модели гражданского образования. Практические рекомендации преподавателям и школьным администраторам / Е.А.Красникова // Управление школой. – 2008. - № 14. – С.1.
4. Мистецтво шкільного самоврядування / упор. М. Голубенко. – К. : Ред. загальнопедагог. газ., 2004. – 120 с.
5. Підготовка і проведення КТС (за методикою Іванова) //Шкільний світ. – 2001. - № 13 – 23 с.
6. Ягупов В. В. Педагогіка / В.В.Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10

ТЕМА: Методика роботи вчителя початкових класів по запобіганню правопорушень неповнолітніми

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації превентивного виховання в класі; . розкрити сутність ключових понять з превентивного та правового виховання; опанувати методикою формування моральної культури учнів

Ключові слова та поняття: правопорушення, профілактика, алгоритм роботи, індивідуальна виховна робота, форми і методи виховання.

Інформаційний блок:

1. Причини виникнення відхилень та порушення поведінки в поведінці дітей.
2. Поняття “девіантна поведінка”, “профілактика” правопорушень.
3. Етапи здійснення профілактичної роботи.
4. Специфіка та особливості планування виховної роботи школи з превентивного виховання учнів.
5. Алгоритм роботи вчителя початкових класів, класного керівника щодо запобігання правопорушень неповнолітніми.
6. Особливості планування. Індивідуальна робота вчителя з учнями. Робота Ради профілактики

7. Форми і методи роботи щодо організації виховної роботи.

Рефлексивний блок:

1. Який зміст Ви вкладаєте у поняття “правосвідома людина”? Що є показником високого рівня правової культури людини?
2. З чого складається культура поведінки людини? Що лежить в її основі?
3. Кого й за що називаємо культурною людиною?
4. Яким “золотим правилом” моральності керується у повсякденному житті культурна людина?
5. Опишіть виховний ідеал, до якого Ви хотіли б прагнути.

Практичний блок

(навчально-дослідні завдання):

1. Підготувати і змодельовати фрагмент бесіди із учнем, схильним до правопорушень.
2. Розробити тематику колективних форм роботи, спрямованих на профілактику правопорушень неповнолітніми.
3. Провести вивчення структури превентивної роботи в одній із загальноосвітніх шкіл міста. Оформити у вигляді стислої характеристики.
4. Охарактеризувати систему заходів з превентивного виховання в одній із загальноосвітніх шкіл міста.
5. Вивчити умови виховання дітей у сім'ях (на вибір), які проживають у складних економічних та морально-психологічних умовах. Оформити у вигляді звіту.
6. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і проаналізуйте, якою мірою в них акумульовані знання щодо дотримання норм і правил співжиття.
7. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) з погляду їх впливу на формування превентивного виховання людини.

Блок самоосвіти:

1. Взаємодія загальноосвітніх навчальних закладів та правоохоронних органів у вирішенні проблем попередження

- жорстокості та насильства серед учнівської молоді: Методичний посібник / Укладач Т. Й. Гусь. – Херсон:РПО, 2012. – 74 с.
2. Гаримович Е. Корекційна робота з агресивними дітьми // Дефектолог. 2013. - № 11. – С. 55-56.
 3. Левшунова Н. Методи превентивного виховання // Психолог. – 2011. - № 26. – С. 25-31.
 4. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / Навч.-метод. посіб.- К., 2011. – 352 с.
 5. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка. Навч. посіб. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю. – 2012. – 134 с.
 6. Поради досвіченого вчителя: методи заохочення і покарання // Я-Перший. Частина 2. – 2010. - №1-2. – С. 23-26.
 7. Превентивне виховання та профілактика шкідливих звичок у позаурочний час // Позакласний час .- 2010. - № 2. – С. 13-44
 8. Сафонова І. Підготовка майбутнього вчителя до виховання превентивної діяльності – важлива складова професійного зростання // Вища школа. – 2013. - №9. – С. 57-62.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11

ТЕМА: Методика роботи вчителя з батьками учнів

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі; загальні методи виховання; розглянути форми та методи взаємодії педагогів та батьків; опрацювати методику проведення форм організації спільної діяльності батьків та дітей у виховному процесі школи; розвивати практичні навички організації та проведення батьківських зборів.

Ключові слова та поняття: педагогічна культура батьків, виховні функції батьків; методи сімейного виховання; напрями, форми і методи роботи з батьками.

Інформаційний блок:

1. Схарактеризувати поняття педагогічної культури батьків.
2. Характеристика виховних функцій батьків.
3. Характеристика педагогічна культури сучасної української сім'ї.
4. Організаційні елементи системи підвищення педагогічної культури батьків.
5. Схарактеризувати поняття “метод сімейного виховання”.
6. Схарактеризувати методи вивчення сім'ї.
7. Схарактеризувати методи сімейного виховання: метод домінуючого взаємозв'язку суб'єктів сімейного виховання, метод виховання особистим прикладом батьків, метод наслідування, метод виховання батьківським авторитетом, метод виховання заохоченням і покаранням.
8. Схарактеризувати засоби і форми сімейного виховання.

Рефлексивний блок:

1. Що таке “педагогічний всеобуч батьків”, які його завдання і сутність?
2. Які пріоритетні напрями роботи з батьками в школі?
3. Чи повинен класний керівник розуміти та враховувати особливості сучасної сім'ї? Яким чином?
4. Назвіть можливі помилки вчителя при організації взаємодії з батьками учнів.
5. Проаналізуйте пропонувані викладачем педагогічні ситуації з позиції культури сімейного виховання.

Практичний блок

(навчально-дослідні завдання):

1. Розробити заняття педагогічного всеобучу для батьків учнів 1, 2, 3, 4 класу (на вибір).
2. Напишіть педагогічний твір на тему “Традиції виховання хлопчика та дівчинки в українській родині”.
3. Визначити сім'ї, які можуть бути об'єктом соціальної роботи. Створіть образні моделі різних типів сучасної сім'ї.
4. Розробіть методичні рекомендації для батьків, дитина яких не хоче навчатися.

5. Сформулюйте педагогічні правила заохочення та покарання в сім'ї.
6. Візьміть інтерв'ю у батьків про їхні стратегії виховання дітей у сім'ї.
7. Розробіть одну із форм роботи з батьками по підвищенню їх педагогічної культури.
8. Випишіть із книги А. Макаренка “Книга для батьків” детальні пояснення щодо особливостей прояву видів батьківського авторитету у вашій сім'ї.
9. Ознайомтеся із книгою М. Стельмаховича “Українська родинна педагогіка” і выпишіть цікаві надбання етнопедагогіки, які Ви змогли б використати у процесі виховання дітей у сучасній сім'ї.
10. Розробіть і запропонуйте власну систему педагогічної просвіти батьків, які виховують дітей різних вікових категорій.
11. Складіть 10-12 правил окремо для матері і батька, яких варто дотримуватися у системі сімейного виховання дітей. Випишіть 10-15 прислів'їв, що стосуються проблем сімейного виховання.
12. Зверніться до праці В. Сухомлинського “Батьківська педагогіка” і выпишіть цікаві міркування відомого педагога про особливості сімейного виховання, які були б для Вас слушними як майбутнім матері чи батьку.
13. Проаналізуйте запропоновані викладачем педагогічні задачі та ситуації з позиції культури сімейного виховання.

Блок самоосвіти:

1. Алексеєнко Т. Педагогічна культура молоді сім'ї. - К., 2012. - 166 с.
2. Друзь З. В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З. В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.

3. Класному керівнику: Як провести батьківські збори / упоряд.: Л. Шелестова, Н. Чиренко. – К. : Шкільний світ, 2009. – 120 с.
4. Машовець М. А. Підготовка студентів до співпраці з батьками. - К., 2009.- 142 с.
5. Родинна педагогіка: Навч.-метод. посіб. / А. А. Марушкевич, Т. Ф. Алексєєнко та ін. — К.: Видавець ПАРАПАН, 2008. - 216 с.
6. Омеляненко В. Л. Педагогічна мудрість віків: навч. посіб. / В. Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2009. – 411 с.
7. Організація роботи з батьками в середніх закладах освіти. Методичні рекомендації // Шкільний світ. – 2009. - № 33. – 30 с.
8. Хромова О. Класному керівнику. Батьківські збори 5-9 клас / О.Хромова. – К.: Шкільний світ, 2011. – 128 с.
11. Родинні взаємини і проблеми виховання дітей / За ред.В. Костіва. - Івано-Франківськ, 2010. - 34 с.
12. Педагогічні основи організації сімейно-родинного виховання. Поради батькам і педагогам //Х.: Абетка. – 2013 – 123 с.
13. Шахненко, В. Підготовка учнів до створення сім'ї та виховання дітей / В. Шахненко // Здоров'я та фізична культура.– 2012.– №1 (січень).– С. 1, 3–5.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12

ТЕМА: Методика роботи в літніх оздоровчих таборах

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу, знання нормативної бази з питань організації виховної роботи з метою належної організації навчально-виховного процесу в школі; загальні методи виховання; розкрити характерні особливості виховних заходів дитячого оздоровчого табору та методики їх проведення; розвивати практичні навички організації та проведення виховних заходів у дитячому загоні ЛОТ.

Ключові слова і поняття: оздоровчий табір, зміна, атрибутика дитячого загону, самоврядування

Інформаційний блок:

1. Мета і завдання літніх оздоровчих таборів.
2. Вимоги до особистості вожатого в ЛОТ.
3. Режим роботи літнього оздоровчого табору. План-сітка зміни ЛОТ.
4. Ритуали, символи та атрибути в літньому оздоровчому закладі: види лінійок, організаційна структура лінійки; види зборів, організаційна структура зборів; види та структура “вогників”.
5. Організація дитячого самоврядування в літньому оздоровчому таборі: принципові основи дитячого самоврядування; модель становлення й розвитку дитячого самоврядування в ЛОТ; етапи розвитку дитячого самоврядування в ЛОТ.
6. Модель дитячого самоврядування “Флот Котигорошка на сторожі добра і справедливості” для тимчасового дитячого загону тематичної зміни.
7. Модель дитячого самоврядування “Сонячна галактика”.
8. Типологія ігор для використання в ЛОТ.

Рефлексивний блок:

1. Які основні завдання виховної роботи у дитячому оздоровчому таборі?
2. Які, на Ваш погляд, можливі способи стимулювання активності дітей в умовах оздоровчого табору?
3. Які прийоми слід використовувати для запобігання нудьги у загоні?
4. Які форми взаємодії з батьками дітей найбільш доцільні в умовах оздоровчого табору? Чи є у Вас особистий досвід з цього приводу?
5. Поясніть необхідність організації ігрової діяльності вихованців в дитячому оздоровчому таборі. Охарактеризуйте переваги і недоліки різних видів ігор у загоні.

6. Обґрунтуйте власну думку щодо актуальності проведення загонового “вогнику” в дитячому оздоровчому таборі. Які труднощі виникли у Вас в процесі підготовки та проведення загогнового “вогнику”?

Практичний блок:

1. Розробити план-сітку роботи табірної однієї зміни.
2. Укомплектувати збірку ігрових форм роботи для використання з дітьми у літньому оздоровчому таборі.
3. Розробити пам'ятку вожатому літньої табірної зміни, враховуючи професіограму класного керівника.
4. Розробити календар форм роботи в літньому оздоровчому таборі “Літо-2016”
5. Розробити план виховної роботи літнього оздоровчого табору “Веселкова зміна”.
6. Розробити програму “Дня подяки” в літньому оздоровчому таборі.
7. Розробити калейдоскоп цікавих справ у літньому оздоровчому таборі.
8. Проаналізувати план-сітку роботи табірної однієї зміни.
9. Укомплектувати збірку ігрових форм роботи для використання з дітьми у літньому оздоровчому таборі.
10. Розробити пам'ятку вожатому літньої табірної зміни, враховуючи професіограму класного керівника.
11. Розробити календар форм роботи в літньому оздоровчому таборі “Літо-2016”
12. Розробити план виховної роботи літнього оздоровчого табору “Веселкова зміна”.
13. Розробити програму “Дня подяки” в літньому оздоровчому таборі.

Блок самоосвіти:

1. Настенко Н.В., Цоків О.К. Барви сонячного літа. – Тернопіль.- 2013.- 98 с.
2. Літні забави школярів. // Інформаційно-видавничий бюлетень "Все для вчителя". - 2011.- №17-18.
3. Коли скінчились уроки // "Позакласний час". - 2013.- №11-12.

4. Рухливі ігри в літньому таборі та на пришкільному майданчику // "Все для вчителя". - 2013.- №11-12.
5. Літо-літечко // Завуч. - 2014.- травень № 19.
6. Рекомендації з профілактики травматизму та попередження нещасних випадків з дітьми й учнівською молоддю // Здоров'я та фізична культура. - "Літо на здоров'я". - 2015.- №7-8.- квітень. - С.18.
7. Миргородська Т. Дитячий оздоровчий табір // Початкова школа.-2013.червень.-№21.-24с.
8. Виховний простір // Шкільний світ., 2015.- №20. травень.-23с.
9. Позашкілля // Шкільний світ. - 2014. - 16, 20.-травень.-23с.
10. Методичні рекомендації організації фізкультурно-оздоровчої роботи в школі // Здоров'я та фізична культура.-2012.- №16-17.- червень.-С.3-5

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 13

ТЕМА: Методика вивчення учнівського колективу. Аналітико-діагностична діяльність класного керівника

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами навчального матеріалу з теми; практикувати студентів у підборі методик вивчення колективу та окремого учня.

Ключові слова та поняття: план, планування, педагогічний моніторинг, анкетування, тестування, аналітико-діагностична діяльність

Інформаційний блок:

1. Схарактеризувати загальнопедагогічні принципи та вимоги до плану.
2. Види планування, варіативність змісту, форм і методів. Структура плану, його варіативність.
3. Обґрунтувати специфіку планування виховної роботи з учнями різних вікових груп.
4. Схарактеризувати компоненти схеми моніторингу якості виховної роботи.
5. Схарактеризувати стадії педагогічного моніторингу, їх сутність.

6. Схарактеризувати структуру об'єктів педагогічної діагностики, методи та види діагностики.
7. Обґрунтувати відбір методик організації виховної роботи.
8. Вимоги до аналізу виховної роботи.

Рефлексивний блок:

1. Яку роль відіграє діагностика у діяльності вчителя початкових класів, класного керівника?
2. Як складається програма вивчення класу, класного колективу?
3. Які відомості може дістати педагог з результатів діагностики класного колективу? Як можна їх використати для удосконалення навчально-виховного процесу?
4. Навіщо визначається рівень вихованості учнів? Як наявний рівень вихованості впливає на результати навчання, на подальше життя вихованця?
5. Які форми та методи використовуються для діагностики розвитку важливих рис учнів та учнівського колективу?
6. Що собою являє моніторинг якості виховної роботи? Чи може діагностика підмінити моніторинг?
7. Яку роль відіграє моніторинг у здійсненні виховної роботи?

Практичний блок

(навчально-дослідні завдання):

1. Складіть характеристику своєї групи (шкільного класу) на основі програми вивчення учнівського колективу.
2. Випишіть 6-7 методик вивчення учнів і класного колективу.
3. Проаналізуйте запропоновані викладачем педагогічні ситуації з позиції діяльності класного керівника.

Блок самоосвіти:

1. Книга класного керівника: Довідково-методичне видання / С.В. Кириленко,. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2009. – 560 с.
2. Планирование воспитательной работы в классе: методическое пособие / ред. Е.Н. Степанова. – М.: СФЕРА, 2010. – 128 с.
3. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Книга класного

керівника: довідково-методичне видання / С.В. Кириленко – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – С.135-139.

4. Сорока Г.І. Організація виховної роботи: планування, аналіз, методичне забезпечення / Г.І.Сорока. – Х.: Основа, 2006. – 128 с.
5. Степанов П.В. Диагностика и мониторинг процесса воспитания в школе / П.В. Степанов, Д.В. Григорьев, И.В. Кулешова. - М.: Академия: АПКИПРО, 2009. - 82 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 14

ТЕМА: Позашкільна освіта у системі виховання.

МЕТА: перевірити рівень та якість засвоєння студентами знань з теми; уточнити сутність понять “позашкільна освіта”, “позашкільний навчально-виховний заклад”, “позакласна робота”, “позашкільна робота”, “дитяча громадська організація”, “дитячий рух”, формувати навички самостійно працювати з науковою та педагогічною літературою

Ключові слова та поняття: позашкільна освіта, позашкільний навчально-виховний заклад, позакласна робота, позашкільна робота, дитяча громадська організація, дитячий рух.

Інформаційний блок:

1. Схарактеризувати поняття “позашкільна освіта”, “позашкільний навчально-виховний заклад”, “позакласна робота”, “позашкільна робота”.
2. Структура позашкільної освіти.
3. Завдання позашкільної освіти і виховання.
4. Схарактеризувати напрями позашкільної освіти.
5. Схарактеризувати форми організації позашкільної освіти і виховання
6. Поняття “дитяча громадська організація”, “дитячий рух”.
7. Цілі і завдання громадських організацій.
8. Характеристика діяльності скаутських організацій Рівненщини.
9. Характеристика діяльності дитячих творчих об’єднань Палацу дітей і молоді м. Рівне.

Практичний блок **(навчально-дослідні завдання):**

1. Опрацюйте Закон України “Про об’єднання громадян”. Проаналізуйте умови об’єднання громадян, в т.ч. дітей та молоді в громадські об’єднання.
2. На основі Положення про легалізацію громадських об’єднань. Вирізнити етапи створення громадської організації.
3. Охарактеризуйте процес становлення дитячих громадських організацій Рівненщини ХХІ століття.
4. Дослідіть особливості становлення і розвитку дитячого руху на Рівненщині. Обґрунтуйте їх за допомогою статистичних даних.
5. Дослідіть та узагальніть думки на тему: “Перспективи розвитку дитячого руху Рівненщини”.
6. Ознайомитись з практичним досвідом роботи регіональної дитячої громадської організації, визначити місце та роль дорослих в організації виховного процесу, проаналізувати структуру, форми та методи діяльності.
7. Провести соціологічні дослідження з теми: “Неформальні молодіжні угруповання: за і проти”.

Блок самоосвіти:

1. Закон України “Про позашкільну освіту”. Освіта України № 34 (457). – 2015. – 4-7 с.
2. Козлова І. Неформальні угруповання: як до цього ставитися / І. Козлова // Шкільний світ. - 2000. - № 3. - С. 6-8.
3. Кондрашова Л. В., Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навч. посіб. / Л. В. Кондрашова, О. О. Лаврентьєва, Н. І. Зеленкова. – Кривий Ріг : КДПУ, 2008 – 187 с.
4. Перспективи співпраці молодіжних громадських організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування на Рівненщині”. – Рівне .- 2010.
5. Робота соціального педагога з ДМО : словник-довід. / упоряд. О. Д. Балдинюк. - К. : Науковий світ, 2007. - 95 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 15

ТЕМА: Технології виховання в сучасних загальноосвітніх закладах

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами теоретичного матеріалу з теми; розвивати уміння працювати з науковою та педагогічною літературою; розвивати навички застосування найефективніших технологій виховання відповідно до етапів розвитку учнівського колективу; уточнити поняття “технології виховання”; формувати навички самостійно працювати з науковою та педагогічною літературою

Ключові слова та поняття: технології виховання, колективна творча справа.

Інформаційний блок:

1. Поняття “технологія виховання”. Сутнісні характеристика гуманно-особистісних технологій (Ш.Амонашвілі, І.Бех, І.Якиманська).
2. Технологія комплексного підходу у вихованні. Її сутнісні характеристики.
3. Технологія побудови особистісно орієнтованої ситуації. Її структура.
4. Технологія організації виховної справи.
5. Колективна творча справа як виховна технологія.
6. Основні елементи проектно-технологічного підходу у вихованні.

Рефлексивний блок:

1. Що таке традиційні, особистісно орієнтовані технології виховання, дискурсивна технологія інтимно-особистісного спілкування? (за І. Д. Бехом).
2. Що таке “педагогічна технологія”? Що дає сучасній практиці виховання педагогічна технологія? Чим відрізняється технологія від мистецтва виховання?
3. Яких нових якостей набуває процес виховання, що розвивається за технологічною схемою?

Практичний блок:

1. Провести категоріальний аналіз понять “технологія”, “технологія виховання”.
2. Підібрати необхідні матеріали для розкриття теми щодо видів технологій виховання в Україні і оформити у вигляді статті до педагогічного журналу.
3. Охарактеризувати напрями запровадження та принципи реалізації інтерактивних виховних технологій .
4. Змодельювати умови успішної реалізації інтерактивних технологій у виховній діяльності школи

Блок самоосвіти:

1. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех //Педагогіка і психологія. – 2014. - №1. С. 12-17
2. Друзь З. В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
3. Прищеп С. М. Основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу /С. М. Прищеп // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 1. – С. 157-160.
4. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів України (XX століття) : посіб. / за ред.. О. В. Сухомлинської, В. С. Курила. – Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 444 с.
5. Матвієнко О.В. Практикум з курсу „Теорія виховання” / М-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: СтилоС, 2011.– 259 с.
6. Планування і впровадження нових виховних систем, форм, методів і моделей позакласної роботи з учнями // Позакласний час. – 2008. – № 1-2. – С. 1-45.
7. Яременко Н. Колективна творча діяльність як виховна технологія : Сутність понять: „Колективна творча справа”,

„Колективна творча діяльність”, „Колективне творче виховання” / Н. Яременко // Шкільний світ. Бібліотека.– 2011.– №2.– С. 5–17.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 16

ТЕМА: Методика організації проектної діяльності, колективних творчих справ

МЕТА: перевірити рівень і якість засвоєння студентами теоретичного матеріалу; сформовані навички організації КТС відповідно до етапів проведення; розкрити сутність КТС, сприяти засвоєнню умінь організації та керівництва колективними творчими справами, формувати навички самостійно працювати з науковою та педагогічною літературою

Ключові слова та поняття: проект, колективна творча справа

Інформаційний блок:

1. Схарактеризувати види проектів та наведіть приклади їх використання у виховному процесі школи.
2. Схарактеризувати етапи проведення проекту. Визначте в ньому конкретну роль учасників і його керівників.
3. Розкрити сутність понять “колективна творча справа”, “комунарська методика”; наведіть їх ознаки, спільні риси, вкажіть відмінності.
4. Схарактеризувати етапи колективної творчості й відповідні прийоми, які використовує вихователь для активізації діяльності вихованців.
5. Схарактеризувати відомі Вам види, типи колективних творчих справ.
6. Схарактеризувати умови реалізації виховних можливостей колективних творчих справ.

Рефлексивний блок:

1. Чим відрізняється методика організації та проведення КТС від інших форм виховної роботи?
2. Яке місце у системі виховної роботи повинні займати КТС?

3. Які Ви можете навести приклади КТС, в яких Ви безпосередньо брали участь?

Практичний блок

(навчально-дослідні завдання):

1. Розробіть і змодельуйте колективну творчу справу (за вибором студента).
2. Розробіть фрагмент (один з етапів) інформаційного проекту. Доведіть доцільність його проведення з учнями певної вікової категорії (за вибором студента).

Блок самоосвіти:

1. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2014. - №1. С. 12-17
2. Друзь З. В. Хрестоматія з методики виховання особистості: Настільна робоча книга: У 3-х тт. - Т. 1: Загальні питання теорії і методики виховання особистості у контексті кредитно-модульної системи підготовки фахівця : Навч.-метод. видання / З.В. Друзь. – Київ, 2008. – 656 с.
3. Кондрашова Л.Г. Організація проектної діяльності учнів у позаурочний час // Виховна робота в школі, №1(26), січень 2007р. с.2-22
4. Матвієнко О.В. Практикум з курсу „Теорія виховання” / М-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: СтилоС, 2011.– 259 с.
5. Планування і впровадження нових виховних систем, форм, методів і моделей позакласної роботи з учнями // Позакласний час. – 2008. – № 1-2. – С. 1-45.
6. Яременко Н. Колективна творча діяльність як виховна технологія : Сутність понять: „Колективна творча справа”, „Колективна творча діяльність”, „Колективне творче виховання” / Н. Яременко // Шкільний світ. Бібліотека.– 2011.– №2.– С. 5–17.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента (СРС) - це самостійна діяльність-учіння студента, яку викладач планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі.

Головною метою самостійної роботи студента є формування його пізнавальної активності, засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо.

Основне завдання самостійної роботи - навчити студентів свідомо працювати не тільки з навчальним матеріалом, а й з науковою інформацією, закласти основи самоорганізації та самовиховання, сформувані уміння та навички постійно підвищувати свою кваліфікацію.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування першоджерел;
- роботи з довідковою літературою;
- застосування набутих знань для розв'язання практичних завдань.

Алгоритм роботи над темами для самостійного опрацювання, які є обов'язковими для засвоєння навчальної дисципліни:

- 1) вивчити програму навчальної дисципліни;
- 2) визначити місце теми лекції для самостійного опрацювання в структурі навчальної дисципліни;

3) визначити літературу, в якій є необхідний навчальний матеріал та послідовність його засвоєння;

4) навчальний матеріал опрацювати в такий спосіб:

а) прочитати його в динаміці, щоб зрозуміти загальну сутність;

б) вдруге прочитати навчальний матеріал, осмислюючи кожне слово і речення;

в) за третім разом виокремити основні поняття, сутність явищ і процесів, їх структуру і зміст, а також зв'язки між ними;

г) записати все це в конспект;

д) установити зв'язок із попереднім навчальним матеріалом;

е) самостійно відповісти на всі контрольні питання з цієї теми.

Критерії оцінювання самостійного опрацювання тем:

Критерії оцінювання розроблені на основі вимог до оцінювання студентів, окреслені в Положенні про вищий навчальний заклад.

Оцінка **“відмінно” 90-100 А (зараховано)** - виставляється за: повне, ґрунтовне і грамотне висвітлення питання, уміння робити висновки й узагальнення; змістовне і логічне викладення матеріалу; досконале володіння основними поняттями та термінами з дисципліни; дотримання логіки та послідовності у висвітленні питання.

Оцінка **“дуже добре” 82-89 В (зараховано)** виставляється за: повне і правильне розкриття питання; часткове порушення логіки у викладенні матеріалу; неповне знання основних понять і термінології з дисципліни; дотримання логіки та послідовності у висвітленні питання.

Оцінка **“добре” 74-81 С (зараховано)** виставляється за: загалом правильне висвітлення питання, але відсутнє порушення логіки у викладенні матеріалу; неповне знання основних понять і термінології з дисципліни; часткове порушення логіки та послідовності у висвітленні питання.

Оцінка “задовільно” **64-73 D (зараховано)** виставляється за: неповне висвітлення питання; порушення змісту і логіки викладення матеріалу; фрагментарне знання основних понять і термінології з дисципліни; порушення логіки та послідовності у висвітленні питання.

Оцінка “задовільно” **60-63 E (зараховано)** виставляється за: неповне висвітлення питання; порушення змісту і логіки викладення матеріалу; незнання основних понять і термінології з дисципліни; порушення логіки та послідовності у висвітленні питання.

Оцінка “незадовільно” **35-59 FX (незараховано)** виставляється за: фрагментарне висвітлення питання; відсутність логіки викладу питання; перекручення фактів під час викладу матеріалу; незнання основних понять та термінології з дисципліни; порушення логіки у висвітленні питання.

Оцінка “незадовільно” **0-35 (незараховано)** виставляється за: відсутність знань з питання; перекручення фактів під час висвітлення питання; незнання основних понять та термінології з дисципліни.

Теми для самостійного опрацювання програми навчальної дисципліни

Тема	Питання для самостійного опрацювання
Сутність процесу виховання, його специфіка, структурні елементи та рушійні сили	Соціально-психологічні умови та загально-педагогічні чинники розвитку процесу виховання. Специфічні особливості виховного процесу. Самовиховання: етапи, способи, прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням.
Закономірності, принципи та нові підходи у вихованні	Принципи виховання, їх класифікація. Нові підходи до виховання: людинознавчий, народознавчий, особистісно орієнтований, системний.
Загальні методи	Чинники, що визначають вибір методів

виховання, їх класифікація і характеристика	виховання. Народнопедагогічні методи виховання
Зміст та пріоритетні напрями виховання у сучасній школі	Державні, нормативні документи про зміст та завдання виховання. Пріоритетні напрями виховання в сучасному навчальному закладі.
Форми і засоби виховання, їх класифікація і характеристика	Засоби національного виховання - рідна мова, фольклор, народна міфологія, мистецтво, природа, традиції, звичаї, обряди, символи.
Теоретико-методологічні основи громадянського і патріотичного виховання	Громадянськість: функції, загальнопедагогічні чинники громадянського виховання. Складові патріотичного виховання. Принципи патріотичного виховання. Нормативно-правова база з питань патріотичного виховання молоді
Розумове виховання учнів, формування основ наукового світогляду	Способи формування пізнавальних інтересів. Культура розумової діяльності.
Класне керівництво в системі виховання. Планування виховної роботи з учнями	Психолого-педагогічні уміння: гностичні, конструктивні, комунікативні, проєктувальні, організаторські. Активні форми та методи роботи. Джерела планування. Роль батьків, громадськості в плануванні виховної роботи з учнями
Технологія взаємодії класного керівника та учнівського колективу у	Організаційно-педагогічні принципи управління самоврядуванням. Види діяльності: організаторська, виховна, творча, управлінська, навчальна, суспільно-гуманістична, особистісно орієнтована

розвитку самоврядування	
Методика роботи вчителя початкових класів по запобіганню правопорушень неповнолітніми	Правові основи діяльності органів і служб. Система роботи навчальних закладів. Активні форми і методи колекційного впливу. Педагогічна технологія. Педагогічний консиліум.
Методика роботи вчителя з батьками	Народно-педагогічні традиції сімейного виховання. Теоретичні положення сімейного виховання В. Сухомлинського. Умови ефективності взаємодії класного керівника та батьків. Планування роботи.
Методика роботи в літніх оздоровчих таборах	Віковий підхід в організації виховного процесу. Напрями виховання. Охорона та зміцнення здоров'я. Єдність і взаємозалежність загальних метів і конкретних виховних завдань. Єдність виховання і самовиховання.
Педагогічне вивчення учнів, учнівського колективу	Поняття “діагностика”, “педагогічна діагностика“. Методи виявлення рівнів вихованості учнів. Напрями діяльності вчителя щодо визначення рівня вихованості особистості.
Позашкільна освіта у системі виховання	Завдання позашкільної освіти і виховання. Характеристика діяльності скаутських організацій Рівненщини. Характеристика діяльності дитячих творчих об'єднань Палацу дітей і молоді м. Рівне.
Технології виховання в сучасних загальноосвітніх закладах	Положення, на яких ґрунтується технологія організації виховної справи. Основні елементи проектно-технологічного підходу у вихованні
Методика орга-	Поняття “проект”, “проектна діяльність”,

нізації проектної діяльності, колективних творчих справ	“метод проекту”. Орієнтовані форми діяльності колективу та відповідні колективні творчі справи. Етапи підготовки та проведення КТС, її ознаки.
---	--

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО- ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (далі – ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується разом із складанням підсумкового іспиту чи заліку з даної навчальної дисципліни. Його метою є самостійне вивчення кожним студентом частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи.

Завершена робота за змістом може бути теоретичною або практичною в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних в процесі лекційних та семінарських занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

ІНДЗ виконується студентом самостійно з використанням навчальної, наукової літератури, наукових статей, матеріалів статистичної звітності, картографічних джерел, інформації з мережі Internet тощо. Робота має бути виконана у відповідності до її теми, мети і поставлених завдань, матеріал повинен бути укладеним у логічній послідовності у відповідності до структури ІНДЗ, відповідати основним вимогам державного стандарту щодо оформлення.

Структура ІНДЗ:

- вступ – тема, мета та завдання роботи, основні її положення;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи – вказуються і коротко характеризуються;
- основні результати роботи – подаються результати, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз;
- висновки;
- список використаної літератури.

ІНДЗ подається викладачу, який приймає іспит або залік, не пізніше, ніж за 2 тижні до іспиту.

Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті (практичному, семінарському, колоквіумі і т.п.) з курсу на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. За вимогою викладача може бути здійснений вибірковий захист завдання перед аудиторією шляхом усного звіту студента про виконану роботу (до 5 хв.).

Оцінка за ІНДЗ є обов'язковим компонентом іспитової оцінки і враховується при здійсненні підсумкового оцінювання з навчального курсу.

Бали	Критерії оціювання
10–9	питання розкрито правильно, повно, ґрунтовно, ілюстровано прикладами, фактами, цифрами
8–7	питання розкрито правильно, допущено 1-2 неточності, окремі положення розкрито неповно
6 – 5	в основному правильно розкрито питання, допущено 1-2 помилки, відповідь неповна, неточна
4 – 3	питання частково розкрито
2 – 1	відповідь неправильна
0	завдання не виконано

Примірна тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань:

1. Опрацюйте Закон України “Про освіту”, выпишіть завдання виховання підростаючого покоління.
2. Ознайомтеся із Законом України “Про загальну середню освіту” выпишіть завдання загальноосвітніх навчально-виховних закладів із забезпечення виховання дітей.
3. Опрацюйте Концепцію національно-патріотичного виховання, выпишіть положення про сутність національно-патріотичного виховання, зміст загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей, завдання морального, розумового, трудового, фізичного й естетичного виховання.
4. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і проаналізуйте, якою мірою в них акумульовані багатства загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.
5. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) і выпишіть яскраві приклади ставлення народу до праці, її роль у житті людини.
6. Зверніться до джерел української народної педагогіки (прислів'я, приказки, легенди, пісні, звичаї, казки) з погляду їх впливу на формування естетичної культури людини.
7. Выпишіть із книги А. Макаренка “Книга для батьків” детальні пояснення щодо особливостей прояву видів батьківського авторитету у вашій сім'ї.
8. Ознайомтеся із книгою М. Стельмаховича “Українська родинна педагогіка” і выпишіть цікаві надбання етнопедагогіки, які Ви змогли б використати у процесі виховання дітей у сучасній сім'ї.
9. Зверніться до праці В. Сухомлинського “Батьківська педагогіка” і выпишіть цікаві міркування відомого педагога

про особливості сімейного виховання, які були б для Вас слухними як майбутнім матері чи батьку.

10. Віднайдіть описи побутових звичаїв українського народу, спрямованих на фізичне виховання дітей.
11. Підберіть українські народні ігри, спрямовані на фізичне виховання дітей. Обґрунтуйте свій вибір.
12. Скласти правила трудового виховання дитини шкільного та підліткового віку у сім'ї.
13. Розробити тематику колективних форм роботи, спрямованих на профілактику правопорушень неповнолітніми.
14. Розробити фрагмент виховної справи, що стосується формуванню: екологічної культури учнів; трудової підготовки; правового виховання; національної свідомості.
15. Змодельовати виховну годину відповідно до етапів її підготовки та проведення (тема – за вибором студента)..
16. Підготувати тематику 3-4 класних учнівських зборів. Обґрунтувати свій вибір.
17. Змодельовати фрагмент проведення класних учнівських зборів. Здійснити самоаналіз та аналіз їх проведення.
18. Розробити символи, атрибути для загону в літньому оздоровчому таборі.
19. Підготувати і змодельовати фрагмент проведення українських вечорниць, календарно-обрядового свята

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

Самостійна підготовка студента до модульного контролю, заліків та іспитів.

У вищій школі щосеместру проводять модульні контрольні роботи, а також курсові іспити і заліки відповідно до „Положення про курсові екзамени та заліки у вищих навчальних закладах України”. У цьому документі, зокрема, вказано, що курсові іспити з усієї дисципліни або її частини передбачають мету, оцінити роботу студента за курс (семестр), здобути

теоретичні знання, їх міцність, розвиток творчого мислення, оволодіння навичками самостійної роботи, вміння синтезувати набуті знання й застосовувати їх у розв'язанні практичних завдань.

Іспити і заліки є підсумком самостійної роботи студента впродовж семестру або навчального року. Щоб успішно скласти іспити й заліки, необхідно систематично і наполегливо працювати над засвоєнням матеріалу з кожної навчальної дисципліни упродовж усього семестру.

Підготовка до модульної контрольної роботи, а також іспиту і заліку вимагає певного алгоритму дій. Насамперед необхідно ознайомитися з питаннями, які виносять на модульну чи контрольну роботу, а також програмою проведення іспитів із навчальної дисципліни. На основі цього треба скласти план повторення й систематизації навчального матеріалу на кожен день, щоб залишити день або його частину (залежно від кількості днів, наданих на підготовку до іспиту) для повторного узагальнення програмового матеріалу.

Не можна обмежуватися лише конспектами лекцій, слід опрацювати потрібні навчальні посібники, рекомендовану літературу.

Послідовність роботи у підготовці до контрольних заходів має бути така: уважно прочитати й усвідомити суть вимог конкретного питання програми; ознайомитися з конспектом; уважно опрацювати необхідний навчальний матеріал за навчальними посібниками та рекомендованою літературою.

Якщо з окремої теми викладач запропонував першоджерела, спеціальну наукову літературу, яку студент опрацьовував у період підготовки до практичних занять, необхідно повернутися до записів цих матеріалів або до оригіналів, відтворити в пам'яті основні наукові положення.

В окремому зошиті на кожне питання програми варто скласти стислий план відповіді в логічній послідовності і з фіксацією необхідного ілюстративного матеріалу (приклади, малюнки, схеми, цифри).

Слід поступово переходити від повторення матеріалу однієї теми до іншої. Коли ж повторено й систематизовано весь навчальний матеріал, необхідно переглянути його ще раз уже за своїми записами, перевіряючи подумки, як засвоєно логіку розкриття кожної теми, як зафіксовано в пам'яті основні факти, формули, ілюстративний матеріал, чим і як можна доповнити окремі питання.

Загальновідомо, що головним джерелом здобуття знань у процесі навчання у ВНЗ є книга (підручник, навчальний посібник, монографія, словник, довідник, збірник наукових праць, наукова стаття тощо).

Під час добору літератури з того чи іншого питання необхідно вміти скласти бібліографічні записи згідно з єдиними вимогами, які є обов'язковими для оформлення бібліографічного апарату. Опис книги потрібно робити з титульного листа за такою формою:

1. Прізвище та ініціали автора(ів).

2. Назву (заголовок) книги подають повністю і без скорочень.

3. Підзаголовні відомості. Зазначають відомості про жанр книги (науково-популярний нарис, навчальний посібник, довідник і т. ін.); вказують також, за чиєю редакцією вийшла книга; порядковий номер видання.

4. Вихідна інформація. Подають відомості про місце видання, найменування видавництва та рік видання.

Опис книг, газетних і журнальних статей треба робити тією мовою, якою їх надруковано.

У роботі з книгою варто дотримуватися таких правил:

1. Насамперед потрібно ознайомитися з першоджерелами, а потім уже з посібниками і критичними статтями. Опрацювання посібників не може замінити вивчення першоджерел, які викликають у студента самостійні думки, судження, сприяє глибшому розумінню теми чи проблеми.

2. Опрацювання літератури з конкретного питання варто починати з робіт загального характеру і від них переходити до спеціальних і вужчих досліджень.

У процесі самостійного навчання важливо вміти робити записи прочитаного. Під час опрацювання книг застосовують такі види записів: складання плану; виписування цитат; записи висновків, складання тез; складання конспекту; складання анотацій; написання реферату; рецензування; систематизація зведених оглядів; підготовка зведеного конспекту; складання схем, таблиць; запис власних думок; записи окремих слів із заносуванням їх значення та ін.

План - така форма запису, коли студент фіксує окремі логічно завершені частини статті чи книги, даючи їм своєрідні заголовки. План може бути простим і складним, залежно від змісту прочитаного матеріалу та визначеної мети.

Цитата - дослівний уривок з тексту твору або чийсь слова, що їх наводять письмово чи усно для підтвердження міркування.

Опрацьовуючи літературу, потрібно зробити записи основних думок автора. Для цього в зошиті студент указує прізвище та ініціали автора, назву книги, місце і рік видання. У певній послідовності записує міркування про головні проблеми чи питання, які розглянуто у творі. На полях можна робити свої помітки. Такий підхід дає змогу продумати прочитане, усвідомити в загальних рисах його суть і зберегти матеріал (основу) для відтворення в пам'яті головних проблем книги у майбутньому.

Тези - це коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, повідомлення тощо. Кожну тезу потрібно сформулювати чітко, стисло, вона має передавати основну думку автора. Приклади і доведення не записують. На полях читач може робити помітки, записувати свої думки щодо опрацьованого матеріалу. Робота з книгою в такий спосіб допомагає синтезувати основні думки й положення, сприяє розвитку логічного мислення.

Студент повинен уміти складати **конспект**. Власне конспект - це короткий, послідовний, стислий письмовий виклад основного змісту книги, статті, лекції, записаний у розповідній формі. У конспекті можна записувати тези, виписки, цитати, цифрові матеріали, таблиці, графіки, окремі рисунки. Виклад конспективного запису має бути послідовним, логічно зв'язним.

Анотація - коротка узагальнювальна характеристика книги (чи її частини), статті, рукопису. Для складання анотації необхідно уважно перечитати книгу, з'ясувати, кому вона адресована, з якою метою її можна використати. Працю потрібно оцінити з погляду її науковості, логічної послідовності, актуальності питань чи проблем.

Рецензія - критична оцінка праці, відгук про неї. У ній висловлюють міркування про прочитане загалом і його найважливіші деталі, застосовуючи науково обґрунтовані доведення, факти, пояснення. Рецензії здебільшого мають характер висновків, узагальнень, оцінки прочитаного. Можна давати оцінку книги чи статті загалом або окремих її розділам, частинам, наприкінці узагальнюючи.

Реферат - один із видів самостійної роботи студента, який розкриває уміння працювати з науковою та педагогічною літературою. Реферат складається з двох частин – теоретичної та практичної, загальним обсягом 8-12 аркушів. Оформлення реферату має відбуватися за загальними вимогами, що пред'являються до такого виду робіт. Дозволяється рукописна форма. У першій теоретичній частині викладаються загально педагогічні підходи до організації та проведення рухливих ігор. Практична частина має містити конкретні розробки щодо питання, яке розкрито теоретично у першій частині реферату.

Критеріями оцінки виступають: логічність, повнота викладення теоретичної частини, оригінальність, практична спрямованість запропонованих прийомів, форм та методів організації та проведення рухливих ігор, загальний зовнішній вигляд, оформлення.

Реферат перевіряється й оцінюється викладачем та повертається студентові для накопичення методичного забезпечення майбутньої педагогічної діяльності.

Дозволяється й ухвалюється нестандартний підхід до виконання реферату. А саме: студент має можливість обрати різноманітні напрямки викладання теми, погодивши її з викладачем

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВ:

1. Погляди К. Ушинського на зміст і методику виховання та навчання дітей в сім'ї та школі.
2. Проблема виховання особистості у колективі в теоретичній спадщині А.С. Макаренка.
3. Батьківська педагогіка та проблеми сімейного виховання у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
4. Становлення моральності в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
5. Розумове виховання в педагогічних поглядах В.О. Сухомлинського
6. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
8. Формування виховного впливу колективу на особистість за педагогічною думкою В. Сухомлинського і А. Макаренка.
9. Пізнання краси і виховання почуттів в педагогічній творчості В. Сухомлинського.
10. Розвиток естетичних почуттів в учнів початкових класів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського.
11. В. Сухомлинський про творчий розвиток молодших школярів засобаим образотворчого мистецтва
12. Педагогічна спадщина В. Сухомлинського про роль морального почуття в духовному розвитку учнів початкових класів та запровадження її в сучасні школи.
13. Формування соціально-рольової позиції дітей в умовах повної і неповної сучасної сім'ї
14. Мистецтво як засіб духовного становлення особистості.

15. Методи виховання в Пласті.
16. Національно–патріотичне виховання школярів.
17. Моральне виховання учнів початкової школи.
18. Музичне-естетичне виховання учнів.
19. Формування національної самосвідомості засобами природно-екологічного виховання.
20. Традиції української етнопедагогіки та її використання в навчально-виховній роботі в початковій школі.
21. Роль казки в житті учнів початкових класів
22. Зв'язок методів трудового виховання з методами розумового, морального, фізичного і естетичного виховання в початковій школі.
23. Виховання дбайливого ставлення молодших школярів до природних багатств.
24. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій.
25. Позакласна виховна робота в початковій школі.
26. Форми і методи роботи вчителя початкових класів з батьками учнів.
27. Педагогічне спілкування як система соціально-психологічна взаємодія між учителем та учнем.
28. Учніське самоврядування як форма громадянського виховання
29. Напрями і форми роботи класного керівника (класовода) в забезпеченні оптимальних умов для всебічного гармонійного розвитку вихованців, їх самореалізація.
30. Виховна роль і значення дитячих громадських організацій.
31. Співдружність класного керівника (класовода) з батьками, вчителями, дитячими громадськими організаціями у всебічному вихованні школярів.
32. Виховна робота з педагогічно занедбаними дітьми.
33. Безперервна система національного виховання учнів в загальноосвітніх школах України.
34. Позаурочні форми навчання у навчально-виховному процесі початкової школи.

35. Формування у школярів потреби до ведення здорового способу життя.
36. Розвиток творчої особистості школяра як психолого-педагогічна проблема сучасності.
37. Виховання в учнів поваги до законів і права.
38. Екологічне виховання у початковій школі.
39. Шляхи формування правової свідомості учнів.
40. Проблема вдосконалення професійної майстерності у творчій спадщині В.А. Сухомлинського.
41. Сучасний світовий простір: тенденції та перспективи розвитку освітньо-виховних систем.
42. Шляхи використання позашкільних виховних закладів у реалізації завдань всебічного розвитку особистості дитини.
43. Дитяча література як чинник морального виховання молодших школярів.
44. Теоретичні основи виховання екологічної культури сучасних школярів.
45. Роль сім'ї та класного керівника (класовода) у вихованні дитини.
46. Формування світогляду школярів засобами виховання
47. Культура педагогічного спілкування як провідний чинник виховного впливу вчителя.
48. Виховання як чинник соціалізації особистості.
49. Педагогічна діяльність вчителя початкових класів з неблагополучними сім'ями.
50. Естетичне виховання школярів у позакласній роботі.
51. Народнопедагогічні традиції виховання.
52. Розвиток нетрадиційних форм організації виховання у сучасній загальноосвітній школі.
53. Шляхи вирішення педагогічних конфліктів.
54. Розвиток творчого потенціалу учня у процесі виховної діяльності.
55. Розвиток форм організації виховання сучасній загальноосвітній школі.
56. Виховний ідеал у творчій спадщині Ващенко.

МЕТОДИКА РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИМИ ЗАДАЧАМИ

Педагогічна задача - це результат усвідомлення суб'єктом виховання необхідності розробки системи професійних дій і прийняття їх до виконання. Усвідомлення педагогічної задачі відбувається за допомогою аналізу конкретних умов, що виникли у відповідній педагогічній ситуації і сприяють виявленню проблеми. Проблемність педагогічної ситуації обґрунтовується тим, що вона ставить перед учителем теоретичні і практичні питання (проблеми) різноманітної складності у зв'язку із пошуком інформації для прийняття педагогічних рішень і планування педагогічних дій. Саме тому педагогічні задачі, що виникають у практиці роботи вчителя, мають той чи інший рівень проблемності.

Існують різні підходи до класифікації педагогічних задач.

Кулюткін Ю М., класифікуючи педагогічні задачі за основними аспектами організації навчальної діяльності та відповідно до етапів педагогічної діяльності, виділяє три види задач:

- 1) задачі аналітичного характеру, що виникають на орієнтовному етапі діяльності педагога;
- 2) задачі проектувального характеру, що виникають у процесі конструювання педагогічних способів і засобів навчання;
- 3) задачі комунікативного характеру.

Спірін Л. Ф. класифікує педагогічні ситуації та задачі відповідно до дидактичної мети й поділяє їх таким чином:

- 1) за місцем виникнення і безпосереднього протікання (ситуації в школі, у родині);
- 2) за суттю педагогічного процесу (ситуації дидактичні, виховні й навчально-виховні);
- 3) за взаємодіючими у ситуаціях суб'єктами і об'єктами виховання: "учитель-клас", "батьки-діти", "особистість у процесі виховання";

4) за перспективами ситуації (стратегічні, тактичні, оперативні);

5) за можливостями постановки різноманітних видів педагогічних задач: для накопичення інформації; для розвитку творчого мислення і теоретичних знань; для розвитку педагогічних, організаторсько-управлінських якостей у майбутніх учителів.

Відповідно до характеру ситуацій класифікуються і педагогічні задачі:

1) задачі, що виконують функцію формування методології й оволодіння теоретичними знаннями;

2) задачі, що виконують функцію оволодіння практичними знаннями, нормами і правилами педагогічної техніки (інструментування);

3) задачі, що виконують функцію розвитку оперативного мислення;

4) задачі, що виконують функцію формування професійно-педагогічних умінь.

Годнік С. М. вважає, що вчитель формулює і вирішує професійні задачі на основі аналізу конкретної ситуації, де визначаються всі прояви індивідуальних якостей учнів і проблемності їх відношень з учителями.

З огляду на це, педагог конкретизує загальну виховну мету у даних педагогічних умовах і визначає стратегічні, тактичні й оперативні задачі виховання .

1. Стратегічні задачі мають на меті суттєву зміну об'єкта виховання, досягнення бажаного ідеалу. Для здійснення такої мети потрібен тривалий час. Наприклад, класний керівник, отримавши новий клас і виявивши його особливості, ставить за мету створити в класі дружний, згуртований учнів-ський колектив.

2. Тактичні задачі спрямовуються на формування необхідних якостей вихованців під час організованої діяльності, що сприяють реалізації стратегічної задачі відповідно до плану її вирішення. Процес розв'язання проходить у порівняно короткі

терміни. Проведення класних зборів, організація трудового десанту, вирішення конфлікту в класі - приклади тактичних задач.

3. Оперативні задачі є послідовними елементами розв'язання задач тактичних і стратегічних, метою яких є спрямування дій і вчинків вихованців у потрібне русло. Тому розв'язання таких задач повинно відбуватися оперативно, своєчасно. Наприклад, якщо класний керівник виявив, що його вихованці здійснили вчинок, несумісний із нормами поведінки, він одразу повинен окреслити план дій.

Етапи розв'язання педагогічних задач: 1) аналіз вихідних даних (діагностика); 2) співставлення вихідних даних з передбачуваним результатом; 3) постановка й обґрунтування головної виховної задачі на певний період та визначення системи перспектив перед учнями; 4) визначення позиції класного керівника, активу класу в організації розв'язання задач; 5) залучення усіх учнів до активної діяльності, спрямованої на реалізацію поставлених задач; 6) визначення змісту, методів, форм їх реалізації; 7) оцінка і співставлення їх із передбачуваними результатами (за Н. В. Кузьміною).

Для зручності в практичній роботі пропонуємо скористатися такою схемою-зразком аналізу педагогічної ситуації і розв'язання проблеми:

1. Аналіз педагогічної ситуації (діагностика діючих осіб: опис вчинку; пояснення вчинку і його причин; педагогічна оцінка вчинку; педагогічне прогнозування наслідків вчинку; загальні діагностичні рішення).

2. Усвідомлення проблеми (визначення суперечностей) та формулювання педагогічних задач (тактичні, оперативні, стратегічні).

3. Розробка проекту рішення (способи досягнення мети), висування гіпотез, прогнозування наслідків варіантів розв'язання задач.

4. Здійснення проекту (практична реалізація прийнятих рішень).

5. Аналіз отриманих педагогічних результатів і оцінка їх ефективності (за Мільто).

Педагогічна задача 1

Працюючи у першому класі, я помітила, що в учнів регулярно зникають особисті речі. Це, зрозуміло, викликало тривогу. У класі - нервові реакції, підозрілість і скарги. Хто винен у зникненні речей? Я, учителька, повинна була припинити крадіжки. Як це зробити?

Проаналізуйте поведінку вчительки. Що б Ви зробили на її місці у даному випадку? Запропонуйте свій варіант розв'язання педагогічної задачі.

Педагогічна задача 2

Після уроку, коли молода вчителька залишилася одна в класі, до неї підійшов Сашко Гомон, найбільш гамірний, розбишакуватий і невихований учень восьмого класу. Завжди хитрувато-нахабні його очі цього разу були серйозні. Учителю здається, що Федір схвильований, навіть, що вже зовсім дивно, зняковілий. Мовчить, раптом витягує з кишені аркуш і повідомляє: “Я вірша склав...”.

Вчителька любить поезію, знає поезію. Читає і одразу ж розуміє, що вірші не Сашкові. Правду сказати, вона злегка розгубилася, промимрила щось типу “вірші-то гарні...” і тут же пригадала, що їй потрібно терміново йти – “потім поговоримо”. Після наступного уроку Федір знову залишається зі “своїми” віршами. Цього разу це “Станси до Августи” Байрона.

Як поводитьися вчительці? Що сказати Федору? Назвіть можливі причини Федорового “натхнення”.

Педагогічна задача 3

Хтось із учнів з останнього ряду голосно свиснув.

- Хто свиснув? Це ти? - звертається до Сашка Андрій Петрович.

- Ні, не я! Чому обов'язково я?

- А хто ж, крім тебе, може таке зробити? Тоді скажи, хто, якщо не ти?

- Я не знаю, хто.

- А-а! Не скажеш? Отже, ти, давай свій щоденник!

Сашко відмовляється і повторює, що він ні в чому не винен, але Андрій Петрович силою відбирає у нього щоденник, записує, що він “свистів на уроці”, і виганяє з класу.

Порушення яких принципів педагогічного такту стала причиною виникнення конфлікту? Якими професійними і особистісними якостями повинен володіти педагог, щоб правильно вирішити проблему? Запропонуйте свої варіанти вирішення педагогічної задачі. Обґрунтуйте їх.

Педагогічна задача 4

Учитель (молодий фахівець) прийшов працювати до третього класу, де до нього працював інший учитель. Учні стали отримувати нижчі оцінки, ніж попереднього навчального року. На перших батьківських зборах батьки учнів у брутальній формі стали висувати претензії до вчителя. Створилася конфліктна ситуація.

Що необхідно було зробити вчителю, щоб уникнути даної конфліктної ситуації? Як би вчинили Ви на місці вчителя?

Педагогічна задача 5

Отже, я в четвертому класі. Навчаюся добре, але не ладиться з українською мовою. На уроки йду як на каторгу, усе здається прісним і сухим, мені не цікаво. І, незважаючи на щоденні вечірні домашні диктанти, пишу з помилками. Щоразу нудно на уроках, намагаюся чим-небудь зайнятися, природно, не тим, чим треба, і в щоденнику з'являються зауваження.

Схема стара, як світ: виклик до школи батьків - бесіда з повчаннями - тиждень без прогулянок - і знову вечірній диктант. Результат: гостра ненависть до предмета, що перейшла в хронічну форму. Навіть згадувати зараз страшно. І якби не Галина Петрівна, яка з'явилася наприкінці року і вела у нас українську мову до восьмого класу, хто знає, які б помилки і каракулі були б зараз на цьому місці.

Якими особистими якостями, педагогічними уміннями і здібностями повинна була володіти Галина Петрівна, щоб

домогтися таких професійних успіхів у порівнянні з попереднім учителем?

Педагогічна задача 6

Наталка К. - учениця третього класу. Учиться прекрасно, успіх за успіхом, похвала за похвалою. Але раптом маленька невдача: замість очікуваної відмінної оцінки – “задовільно”! Реакція бурхлива: сльози, пригнічений настрій. Така ж картина і вдома, усі засмучені. Мама з бабусею негайно побігли до школи. Гарячі з'ясування з Людмилою Іванівною, учителькою: “Наталочка так сумлінно готується. Для неї ця оцінка - удар. Вона загубить віру в свої сили” - така була аргументація дорослих.

Аргументи Людмили Іванівни виявилися теж переконливими і слухними. Поставивши заслужену негативну оцінку, вчителька вирішила дати Ірині життєвий урок.

Хто правий у даній ситуації: мама і бабуся чи вчителька? Дайте свій психолого-педагогічний аналіз цієї ситуації.

Педагогічна задача 7

Учень прийшов до школи після хвороби. Хлопчик відвик від школи, нерішуче входить до класу. Вчителька радісно привітала його: “Діти, подивіться, Коля прийшов. Ну, як твоє здоров'я, Колю? Не болять нога? Добре. Тепер ходи обережно”. Потім, звертаючись до учнів, запитала: “Діти, куди ж ми посадимо Колю? Давайте виберемо йому найкраще місце”. Учні один поперед одного стали пропонувати хлопчикові місце поруч із собою. Коля стояв сяючий, радісний... Людність, теплота зустрічі підбадьорили його.

Був і інший варіант зустрічі учня в подібній ситуації, при якій вчителька обмежилася тим, що суворо запитала: “Довідку приніс? Поклади на стіл!”.

Проаналізуйте дві ситуації і на основі своїх психолого-педагогічних знань спрогнозуйте, як будуть складатися стосунки між учителькою та учнем у першому і в другому випадку?

Педагогічна задача 8

Четвертокласник Петро В. був непосидючий хлопець, часто виявляв невеликі порушення дисципліни, заважав товаришам на уроках, часто вдавався до бійки під час ігор на шкільному подвір'ї.

Вчителька повідомила про витівки Петра його батьків, роблячи записи в щоденнику або окремими записками. Іноді телефонувала батькові на роботу. Неодноразово запрошувала батька до школи для детальної розмови про поведінку сина.

Минав час. У поведінці Петра проглядалися певні позитивні зміни.

Вчитель час від часу давала учневі цікаві доручення, з якими він справлявся добре. Почав допомагати товаришам. Його навіть похвалили на загальношкільній лінійці за активну участь у конкурсі всезнажок.

Потрібно було закріпити позитивні якості, що формувалися у поведінці школяра. Вчителька написала коротеньку записку батькові Петра: „Шановний Ігоре Павловичу! Прошу Вас у зручний для Вас час прийти до школи. Класний керівник”. Петрик особисто віддав записку татові. Наступного дня хлопчина прийшов до школи засмучений. Усі дивувалися його мовчанці. Учень неприємно поглядав на вчительку.

Батько чомусь не приходив на зустріч із класним керівником. І лише на третій день зателефонував учительці і сказав: „Вибачте, що я не зміг прийти до школи: були складнощі на роботі. Але Ви не турбуйтеся: я Петра вже відлупцював, провчив його як слід. На деякий період вистачить”...

Чим викликані такі дії батька? Яку помилку допустила вчителька у спілкуванні з батьками Петра?Що Ви порадите вчительці, аби грамотно вийти з цієї ситуації? Яких треба дотримуватися правил учителям-вихователям у листуванні з батьками

Педагогічна задача 9

До Вас звертається за допомогою мама учня, який останнім часом зовсім “відбився від рук” - став погано вчитися,

огризається, не реагує на прохання допомогти по господарству. Ви є, окрім зниження інтересу до навчання, у нього нічого не помітили.

Які форми методи роботи Ви застосуєте, щоб в учня підвищився інтерес до навчання, він став більш ввічливим і мама була задоволена Вашою допомогою ? Обґрунтуйте свій вибір. Змодельуйте ситуацію

Педагогічна задача 10

„... Шестикласник приховав від батька кілька двійок, підшкрябавши у щоденнику. З батьківських зборів повертається додому прикро вражений батько. Розсерджений несподіваними неприємностями, він, незважаючи, що вже пізно – син якраз лягає спати, - кличе його. У цю мить батько стурбований. Мабуть, не стільки тим, як боротися зі злом, скільки непереборним бажанням вилити гнів на винуватця переживань. На учня посипалися докори у жорстокій невдячності й погрози, що на день народження від не одержить уже обіцяних, довгоочікуваних подарунків.

„Завтра ж вибачся перед учителями, пообіцяй, що більше не будеш”, - категорично закінчив батько. „Не буду я просити в них вибачення, і ніяких подарунків мені від вас не треба!” – ледь не плачучи, кричить син. „Не будеш – переведемо до іншої школи”, - підвищує тон батько. „То й переводьте, мені байдуже!”.

Чи правильно батько вчинив із сином? Які педагогічні помилки зробив батько хлопчика? Які якості формує батько у синові таким „вихованням”? Як слід було, на Вашу думку, вести себе батькові в ситуації, що склалася? Які поради Ви б дали батькові школяра?

Для формування позитивної “Я-концепції” учня потрібно бачити в кожному унікальну особистість, поважати його, розуміти, приймати, визнавати, вірити в нього; створювати ситуацію успіху, підтримки, доброзичливості на уроках та в позакласних час; виключити прямий вплив на особистість, не

фіксувати його недоліки, щоб не принижувати гідності; допомагати реалізовувати себе в позитивній діяльності.

Алгоритм психолого-педагогічного аналізу вчинку

1. Опис вчинку. Зазначте дії (педагогічна спрямованість, мета, засоби і результати) і стан особистості (настрій, емоційне збудження, настанови, активність), ставлення особистості до суспільства, колективу, товаришів, вихователів, праці, власне до себе. Які якості особистості (позитивні, негативні) проявилися в ситуації?

2. Пояснення вчинку. Виявіть зовнішні, внутрішні і особистісні причини вчинку. Чи був вчинок випадковим або навмисним, свідомим або імпульсивним, випадковим або типовим для даного учня? Які передбачувані мотиви вчинку?

Вплив спрямованості особистості, інтелектуальних, емоційно-вольових якостей на формування і здійснення вчинку. Які відомі і передбачувані причини й умови сприяли розвиткові стійких якостей особистості, що проявилися в цій ситуації? Подумайте, які варіанти розвитку подій можливі в даній ситуації? Ваш прогноз поведінки людини в майбутньому.

3. Педагогічна оцінка вчинку і його причини. Як і якою мірою вчинок (дія, стан, стосунки) впливає на формування позитивних (чи негативних) якостей особистості, діє на інших? Дайте оцінку якостей особистості, що проявилися в ситуації, рівень їх розвитку і педагогічну значущість. Які зовнішні чинники і якою мірою обумовили педагогічну доцільність або небажаність вчинку?

4. Діагностика. Які дії, стан, стосунки особистості вимагають педагогічного втручання, впливу і з якою метою (стимулювання вчинку, протидія йому або попередження наступних вчинків). Які зовнішні чинники необхідно усунути в даній ситуації або, навпаки, створити для досягнення педагогічної мети?

Визначте якості особистості, які необхідно розвивати, змінювати, а також якості, що вимагають уточнюючої діагностики. Потрібно прийняти рішення і про те, які постійні

зовнішні чинники педагогічно доцільно зберегти, підсилити або навпаки - усунути чи послабити.

5. Передбачення: які варіанти розвитку подій можливі в даній педагогічній ситуації?

Алгоритм реакції вчителя на вчинок учня

1. “Не дивуватися” поведінці дитини. Це загальне правило взаємодії з людиною, яка знаходиться в особливому психічному стані, дозволяє педагогу інструментувати поведінку дитини як певне життєве явище, що, на жаль, часто зустрічається серед людей:

- Так, це буває...
- Це мені знайоме...
- Я це іноді зустрічав...
- У мене теж це бувало у Вашому віці...
- На жаль, це часто буває у дітей...

2. *Сприяти психічному врівноваженню шляхом виправдання поведінки школяра. Велике значення тут має інтонаційне забарвлення висловлювання, що промовляється спокійним, м'яким і переконливим тоном, етично витримане і демонструє часткову угоду з ним:*

- Можливо, будь-хто, на Вашому місці...
- Я б, можливо, також...
- Будь-хто на вашому місці..., а Ви ще...

3. *Інструментувати свободу вибору, щоб допомогти примиренню дитини із самим собою:*

- Звичайно, Ви маєте право...
- Це Ваше право...
- Мабуть, у Вас є причина...
- Кожний вибирає поведінку, якої він гідний. Тому...

4. *Висвітлити предметний і соціальний результат того, що зроблено дитиною, щоб сприяти її самостійному осмисленню вчинку:*

- Тепер...
- Ви, мабуть, хотіли..., а вийшло...
- Ви, звичайно, розумієте, що...

- Ви не подумали про те, що...
- Вийшло, певне, не те, чого Ви очікували...

5. *Запропонувати інші способи поведінки як альтернативу для самовизначення:*

- Можна було б...
- Я бачу інший спосіб...
- Іноді люди в цьому випадку...

6. *Ініціювати самосвідомість школяра, спонукаючи його виявити мотиви і пояснити причини того, що трапилося:*

- А Ви що самі думаєте...
- Як Ви думаєте, чим це може закінчитись...
- Що тепер будуть думати про Вас інші люди...
- Як після цього до Вас будуть ставитись інші...

7. *“Захист” від зовнішніх образ, щоб створити умови для реалізації дитиною себе на іншому рівні культури:*

- Це минеться з літами...
- Можливо, Вам здалося...
- Це особливість характеру...
- Людина слабка. Ми всі не завжди поводимося гідно...

8. *Несподіване педагогічне рішення, що порушує логіку впливу:*

- Однак, всупереч усьому...
- І все ж я сподіваюся...
- Мені б хотілося..., але...

Запропоновані педагогічні дії можуть здійснюватися повністю крок за кроком, а можуть бути обрані окремі операції. Це залежить від ряду причин: складність вчинку, стан дитини, професіоналізм педагога та ін.

Безперечно одне: чим складніша педагогічна ситуація, тим більше кроків потрібно зробити для реакції на поведінку дитини. Такий педагогічний вплив спрямований не на корекцію поведінки, а на розвиток здатності до саморегуляції, особистісної відповідальності за вчинок, який скоїла дитина.

Правила та прийоми впливу на особистість у конфліктних ситуаціях

1. Не треба сваритися і дратуватися, слід реагувати спокійно, відповідати нейтральним тоном. Пам'ятайте, що гнів і злість - ознаки безсилля. У гострій конфліктній ситуації треба стримувати себе, тому що дві збуджені людини не в змозі дійти згоди.

2. Не треба одразу вступати в полеміку, краще затримати свою реакцію на те, що відбувається. Інколи досить зробити вигляд, що ви, ніби, не помічаєте порушника, хоча в той же час даєте зрозуміти, що добре бачите його дії; оптимальний час затримки - 15-20 секунд. Фактор зневажання дезорганізатора може знизити його активність.

3. Прийом “Я-повідомлення”. Головне у цьому педагогічному прийомі дотримуватися правила незвинувачення й намагатися говорити про власну реакцію, свої відчуття, а не висновки щодо дій іншої сторони. Дуже важливо відокремити людину від проблеми. Реалізуючи прийом “Я-повідомлення” вчитель оголошує свій стан і своє відношення до вчинку, наприклад: Мене завжди дратує...; Мені дуже прикро бачити...; Коли я бачу (або чую)..., я відчуваю...; У мене таке відчуття...; Мені здається...

4. Прийом “Накопичення згоди”. Вчитель ставить запитання так, щоб на них була позитивна відповідь “Так”. Наприклад: Ти, звичайно, маєш сумнів...; Звичайно, тобі зараз дуже важко...; У тебе зараз не має бажання говорити...; Тобі прикро...

5. Підкреслити позитивне в словах учня, наприклад: “Ти цілковито правий, але...”

6. Прийом “Пошук спільних інтересів”. Спрямувати розмову на інші теми, щоб викликати в учня позитивні емоції.

7. Прийом “Співчуття”. Прояв щирої зацікавленості у долі учня.

Якщо вчитель прагне зрозуміти учня і допомогти йому, то учень більш охоче приймає його зауваження, наприклад: Я

щиро Вам співчуваю...; Я розумію Ваші почуття...; Я бачу як Ви хвилюєтесь...;

7. Прийом “Переведення реакції”. Прийом реалізується вчителем через початок виконання іншої роботи або переключення уваги на інших людей.

9. Прийом “Раціоналізація ситуації”. Прийом, пов’язаний із внесенням у ситуацію чогось нового, зокрема, гумору, історичного анекдоту тощо.

10. Прийом “Здійснення парадоксальної реакції”. Прийом, пов’язаний із вдячністю порушнику дисципліни, оскільки від допоміг у чомусь.

Алгоритм розв’язання конфліктної ситуації третьою стороною

I. Вступ.

1. Подякувати кожній із конфлікуючих сторін за те, що вони прийшли.

2. Поясніть, що існують правила, які допомагають розв’язати конфліктні ситуації: намагатися вирішити проблему; не ображати словами чи діями; не перебивати співрозмовника; намагатися бути якомога чеснішим.

3. Спитати кожен із конфлікуючих сторін, чи погоджується вона з правилами.

4. Поясніть, що все сказане тут, є конфіденційним.

II. Активне слухання того, що сталося.

1. Вчитель вирішує, хто почне першим.

2. Розповідь своєї версії того, що сталося, однією з конфлікуючих сторін.

3. Вчитель повторює те, що він почув, викладає факти, намагається передати почуття конфлікуючих сторін.

4. Вчитель повторює те ж саме і з іншою конфлікуючою стороною.

III. Визначення проблем та інтересів.

1. Якщо після того, як кожна із сторін розповість свою версію, Ви не можете скласти перелік проблем та інтересів, або

Ви не впевнені, що проблеми та інтереси зрозумілі, задайте запитання, наприклад: Розкажіть мені про...; Що Ви відчували?; Чому Ви так подумали? Що Ви хотіли б побачити зараз? Як довго це відбувалося?

2. Скажіть кожній з конфліктуючих сторін, як Ви бачите перелік їхніх інтересів, наприклад: Я чула, що Ви сказали...; Це правильно? Я нічого не переплутала?

IV. Знаходження рішення.

1. Спитайте конфліктуючі сторони, що вони можуть зараз зробити для вирішення проблеми.

2. Спитайте конфліктуючі сторони, як вони могли б діяти інакше в майбутньому, щоб подібна проблема не виникала.

3. Поможіть знайти рішення, які обидві сторони вважають приємними.

4. Чи може кожна із сторін зробити те, про що вони зараз говорять?

5. Чи погодилися обидві сторони на щось спільне?

ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО РІВНЯ ЗНАТЬ

1. Поняття “виховання”, “процес виховання”. Мета виховання.
2. Законодавчі документи, що визначають сутність виховання в Україні
3. Специфіка, структурні компоненти процесу виховання, його рушійні сили.
4. Етапи процесу виховання. Структура виховного процесу.
5. Самовиховання. Суть, умови, етапи, прийоми.
6. Критерії та рівні вихованості.
7. Чинники сучасного виховання.
8. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.
9. Поняття „зміст виховання”.
10. Зміст загальних завдань виховання.
11. Сутнісні характеристики морального виховання. Моральна культура.
12. Сутнісні характеристики економічного та екологічного виховання.

13. Сутнісні характеристики трудового виховання. Основи профорієнтаційної роботи в школі.
14. Розвиток соціально-правової свідомості та самосвідомості.
15. Сутнісні характеристики фізичного виховання школярів.
16. Поняття “закономірності виховання”, їх сутнісні характеристики.
17. Поняття “принципи виховання”. Їх сутнісні характеристики.
18. Сутнісні характеристики людинознавчого підходу у вихованні.
19. Сутнісні характеристики народознавчого підходу у вихованні.
20. Сутність особистісного підходу у вихованні.
21. Загальне поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання.
22. Нетрадиційні методи виховання.
23. Взаємозв’язок форм і методів виховного процесу
24. Загальне поняття про форми і засоби виховання.
25. Класифікація форм виховання.
26. Проектна діяльність як ефективний засіб виховання.
27. Взаємозв’язок форм, методів і засобів виховного процесу.
28. Поняття “громадянське виховання”, громадянськість, громадянська позиція. Їого мета і завдання.
29. Функції та якості громадянськості.
30. Поняття “патріотичне виховання”, його мета та завдання.
31. Складові патріотичного виховання. Принципи патріотичного виховання.
32. Сутність педагогіки патріотизму. Методи і форми роботи щодо патріотичного виховання. Напрями патріотичного виховання.
33. Нормативно-правова база з питань патріотичного виховання молоді.
34. Поняття “розумове виховання”, “розумовий розвиток”. Основні завдання розумового розвитку.
35. Структура наукового світогляду. Умови розв’язання завдань розумового виховання в національній школі.

36. Предмет і завдання превентивної освіти і виховання. Поняття “превентивне виховання”.
37. Сутність превентивної освіти і виховання.
38. Комплексний вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями
39. Поліаспектна мета і завдання превентивного виховання.
40. Основні проблеми превентивної педагогіки. Функції та принципи превентивного виховання.
41. Суб’єкти та об’єкти превентивного виховання. Рівні превентивного виховання.
42. Поняття педагогічної культури батьків. Педагогічна культура сучасної української сім’ї.
43. Організаційні елементи системи підвищення педагогічної культури батьків.
44. Педагогічний всеобуч батьків.
45. Напрями роботи з батьками в школі. Форми роботи з батьками по формуванню їх педагогічної культури: масові, групові, індивідуальні; індивідуальна робота, педагогічне спілкування, консультивання, семінари, практичні заняття, обговорення педагогічних ситуацій, рольові ігри.
46. Мета і завдання національного виховання. Принципи та засоби національного виховання.
47. Мета і завдання виховної роботи школи з використанням народних традицій. Роль традицій, звичаїв, обрядів, символів у вихованні учнів.
48. Завдання виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу. Поняття “класний керівник”, його функції.
49. Напрями роботи класного керівника. Сутність і зміст виховної роботи класного керівника.
50. Поняття “план вихованої роботи”. Його функції. Види планування в школі. Вимоги до планування роботи з класом.
51. Колектив і його види. Сутність, зміст, функції виховного колективу. Діалектика розвитку колективу
52. Учніське самоврядування в школі та класі
53. Мета і завдання літніх оздоровчих таборів.

54. Вимоги до особистості вожатого в ЛОТ.
55. Режим роботи літнього оздоровчого табору. План-сітка зміни ЛОТ.
56. Ритуали, символи та атрибути в літньому оздоровчому закладі: види лінійок, організаційна структура лінійки; види зборів, організаційна структура зборів; види та структура “вогників”.
57. Організація дитячого самоврядування в літньому оздоровчому таборі: принципові основи дитячого самоврядування; модель становлення й розвитку дитячого самоврядування в ЛОТ; етапи розвитку дитячого самоврядування в ЛОТ.
58. Модель дитячого самоврядування “Флот Котигорошка на сторожі добра і справедливості” для тимчасового дитячого загону тематичної зміни.
59. Модель дитячого самоврядування “Сонячна галактика”.
60. Типологія ігор для використання в ЛОТ.
61. Етап формування учнівського самоврядування. Педагогічне керівництво розвитком учнівського самоврядування.
62. Принципи діяльності самоврядування та його завдання.
63. Види і форми учнівського самоврядування. Формування активу органів самоврядування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Алфімов В. Виховна система класу як засіб розвитку соціальної компетенції ліцеїстів / Алфімов В., Комісарова Г. // Рідна школа. – 2005. – №5. – С. 3-8.
2. Білецька І. Вирішення моральних завдань як метод виховання цінності іншої людини / І. Білецька // Рідна школа. – 2005. – №1. – С. 15-20.
3. Бондар Л. Виховання моральних цінностей у школярів / Л.Бондар // Початкова школа. – 2010. – №12. – С. 45-48.

4. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2014. - №1. С. 12-17
5. Кузьміна Н. В. Научно-практические методы анализа педагогической ситуации // Психология - производству и воспитанию / Н. В. Кузьміна. — Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1977. — С. 211-224.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка: завдання і ситуації : практикум / А. І. Кузьмінський, Л. П. Вовк, В. Л. Омеляненко.- К.: Знання-Прес, 2003. — 167 с.
7. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2014. – 440 с.
8. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навчальний посібник.- Луганськ, 2007. – 224 с.
9. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К, 1990.
10. Прищепа С. М. Основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу /С. М. Прищепа //Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 1. – С. 157-160.
11. Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів України (XX століття) : посіб. / за ред.. О. В. Сухомлинської, В. С. Курила. – Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 444 с.
12. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навчально-методичний посібник .– К.: „ВІАН”, 2014.– 346 с.– (Міжнародний фонд „Відродження”)
13. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання:теоретико-дидактичний аспект: / Г. П. Пустовіт. – Книга 1. – Видавництво МДУ ім.. В. О. Сухомлинського, 2011. – 379 с.
14. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: Навч. посіб.-К.: Знання, 2012. – 358с.
15. Закон України “Про виховання дітей та молоді” // Світ виховання. – 2004, №4. – С. 3-12

16. Воспитательный процесс: изучение эффективности: Метод рекомендации / Под ред. Е.Н.Степанова. – М.: ТЦ “Сфера”, 2009.– 128 с.
17. Класному керівникові: як оцінити ефективність виховної роботи / упоряд.: Л. Шелестова, Н. Чиренко.– К.: Шк. світ, 2012.– 120 с
18. Кондрашова Л.Г. Організація проектної діяльності учнів у позаурочний час // Виховна робота в школі, №1 (26), січень 2013 р. с.2-22
19. Матвієнко О.В. Практикум з курсу „Теорія виховання” / М-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: Стилос, 2011.– 259 с.
20. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв’язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О. Мільто - Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. — 156 с.
21. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 31.10.2011 № 124 – Режим доступу: <http://mon.gov.ua//activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
22. Оржеховська В. М. Проблеми превентивного виховання неповнолітніх /В. М. Оржеховська //Початк. шк. – 2011. № 4
23. Поради досвідченого вчителя: методи заохочення та покарання // Я–Перший. Частина 2.– 2010.– №1–2.– С.23–26.
24. Превентивне виховання та профілактика шкідливих звичок у позаурочний час // Позакласний час.– 2010.– №2.– С. 13–44.
25. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Щоб душа не була пустою. Як спонукати людину до постійного розвитку і вдосконалення. Як спонукати до самовиховання в моральній сфері. Тв. в 5-ти т., Т. 1, 2, 5. –К., 1976.
26. Формування навичок здорового способу життя у дітей і підлітків: За проектом „Діалог”: Навч.-метод. Посіб. /

О.В.Вінда, О.П.Коструб, І.Г.Сомова, та інші. – 3- те вид., перер. і допов.. – К., 2014.- 284 с.

27. Шахненко, В. Підготовка учнів до створення сім'ї та виховання дітей / В. Шахненко // Здоров'я та фізична культура.– 2012.– №1 (січень).– С. 1, 3–5.
28. Яременко Н. Колективна творча діяльність як виховна технологія : Сутність понять: „Колективна творча справа”, „Колективна творча діяльність”, „Колективне творче виховання” / Н. Яременко // Шкільний світ. Бібліотека.– 2011.– №2.– С. 5–17.
- 29.

Інформаційні ресурси. Сайти педагогічної періодики

www.mon.gov.ua	Офіційний сайт МОН України	Нормативні документи, навчальні і виховні програми, аналітичні звіти, рекомендації
http://www.rdhu.edu.ua	Сайт РДГУ	Новини університету, оголошення
www//pochatkov a-shkola.net/journal.htm	Журнал “Початкова школа”	Статті, методичні розробки, рекомендації, навчально-методичний матеріал
www//obdarovan adytyna/com.ua	Журнал “Обдарована дитина”	Розробка уроків, виховних заходів, що стосується роботи з обдарованими дітьми різних вікових категорій
www//svit_vykhl ovannia/net/journal.htm	Журнал “Світ виховання”	Матеріали з досвіду роботи шкіл України; навчально-методичний матеріал; розробки позакласних заходів
www//klasnyi_ke rivnyk.net	Журнал “Класний	Навчально-методичний матеріал

net/journal. Htm	керівник”	
www//journal.osnova.com.ua	Журнал “Основа”	Документи, посібники з методики виховної роботи; навчально-методичний матеріал
www//shlyakh_education.com.ua	Журнал “Шлях освіти”	Навчально-методичний матеріал
www//ridna_shkola.net/journal.htm	Газета “Рідна школа”	Друк наукових результатів психологічних та педагогічних досліджень. Планування. Технології навчання і виховання
/activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights1	Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів ЗНЗ	Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів

ФОРМИ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ВІДПОВІДНО ДО НАПРЯМІВ ВИХОВАННЯ

- 1. Формування морально-ціннісних взаємин:** виховання внутрішньої і зовнішньої культури; етичні норми поведінки; правила спілкування в колективі, родині, суспільстві.

Форми роботи:

- “Гілки мого роду” - практична робота;
- “День Матері”, “Святе слово – рідна мати” - родинні свята;
- “До Вас прийшли гості”, “День народження” - дидактичні ігри;
- “У чому краса людини” - година спілкування;
- “Я і клас”, “Традиції моєї сім’ї” - виховні бесіди;
- “Вплив авторитету на особистість та особистого прикладу батьків на формування морально-ціннісних взаємин з дітьми” - педагогічний всеобуч (батьківські збори);
- “Роль сім’ї в утвердженні загальнолюдської моралі: правди, доброти, справедливості”, “Дбайте про культуру поведінки людини” - педагогічні консультації.

- 2. Розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці:** формування самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення.

Форми роботи:

- “Добре навчатися – це обов’язок і радість” - година спілкування;
- “Навчання – то лише твоя особиста справа” - виховна година;
- “Щасливий випадок” - гра-вікторина;
- “Це – ми” - уроки-звіти для батьків за підсумками навчального року;
- “Знання – це скарб” - відкритий урок для батьків;
- “Здібності. Коли і як вони розвиваються” - консультації для батьків;
- анкетування батьків і дітей;

- психологічне тестування батьків і дітей;
- годинна проектна діяльність;
- робота спікерської групи.

3. Розвиток художньо-естетичної культури: вивчення основ естетики і мистецтвознавства, факультатив “Орігамі”; ознайомлення з пісенною та літературною спадщиною українського народу; збереження і збагачення національних і культурних традицій.

Форми роботи:

- “Гість із неба” - театралізована вистава до Дня Святого миколая;
- “Свято української пісні”, “Музичка сучасна і класична”, “Що краще”, “Чи розуміємо ми оперу?” - година спілкування;
- “Театр у моєму житті” - виховна година;
- екскурсії до лялькового театру;
- екскурсії до музеїв;
- відвідування історичних центрів та пам’яток;
- туристичні подорожі містами України;
- виставка творчих робіт;
- колективні роботи, проекти;
- відкритий урок для батьків.

4. Формування екологічної культури, гармонії стосунків з природою: ознайомлення із законами і зв’язками в природі; розвиток умінь і навичок збереження навколишнього середовища; виховання любові до природи.

Форми роботи:

- екскурсії у природу з метою виявлення взаємозв’язків у ній;
- “Золота осінь” - театральна вистава;
- “Годівниця”, “Сонце – джерело життя на землі” - робота над проектами;
- “Бережіть свою планету” - класна година;
- інсценізація екологічних казок;
- участь у природоохоронних заходах школи, міста;

- лекторії “Правила поведінки у природі”;
- ранки екологічного значення.

5. Формування творчого підходу до праці: вивчення трудових традицій українського народу; участь у трудовому житті колективу, сім’ї.

Форми роботи:

- “Подорож у країну праці” - виховна година;
- “Ким бути” - година спілкування;
- “Юні умільці” - дидактична гра;
- чергування в класі;
- колективні трудові справи;
- “Допоможи матері” - активна участь у введенні домашнього господарства;
- “Всі професії важливі” - виставка малюнків;
- екскурсії на виробництво;
- робота з благоустрою школи, класу;
- “Виховання любові й готовності до праці” - батьківські збори.

6. Формування особистості, зорієнтованої на здоровий спосіб життя: формування позитивного ставлення до занять фізкультурою; впровадження принципів здорового способу життя.

Форми роботи:

- “Тато, мама, я – спортивна сім’я”, “Веселі старты”, “Ми – олімпійці” - спортивні свята;
- “Здоров’я дітей - здоров’я нації” - відкритий урок для батьків;
- “Шкідливі звички” - виховна година;
- дні здоров’я;
- шкільні спартакіади;
- “Фізичні вправи – шлях до здоров’я” - практикум;
- “Як зміцнити і зберегти здоров’я дитини” - круглий стіл.

**ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ УЧНЯ
І СКЛАДАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

1. Демографічні відомості: прізвище, ім'я та по батькові; день, місяць, рік народження; прізвище, ім'я та по батькові матері і батька, їхня професія, місце роботи, займана посада, домашня адреса, телефон.

2. Умови розвитку та виховання в сім'ї: склад сім'ї, матеріально-побутові умови, вплив батьків на виховання дитини, їх психолого-педагогічна культура, ставлення до школи.

3. Рівень фізичного розвитку: стан здоров'я, володіння санітарно-гігієнічними навичками, спортивні інтереси, потреби.

4. Моральні якості. Загальний рівень морального розвитку; знання морально-етичних норм і правил; рівень сформованості вмінь і навичок у моральній поведінці, співвідношення їх із загальнолюдськими і національними морально-духовними цінностями; соціально-моральний статус у колективі; рівень і особливості спілкування з молодшими, ровесниками і старшими; рівень сформованості почуттів патріотизму та інтернаціоналізму, національної гідності; рівень правової й екологічної культури, здатності до самооцінки; особливості прояву дисциплінованості, відповідальності, совісті, соціальної зрілості й активності, милосердя, гуманізму.

5. Розумовий розвиток: загальний розумовий розвиток, рівень інтелекту, потенційні розумові можливості, інтереси, схильності, ставлення до навчальної діяльності; сформованість мотивів навчання; рівень володіння методами і прийомами самостійної пізнавальної діяльності; успішність, її адекватність розумовим можливостям.

6. Трудове виховання: сформованість ставлення до праці, її різних видів, мотивів трудової діяльності; рівень володіння вміннями і навичками в різних видах праці; соціальні інтереси до праці; загальна культура різних видів праці (фізичної, обслуго-

вуючої, розумової), інтереси і схильності до певних видів професійної діяльності, рівень і стійкість професійної орієнтації.

7. Естетична вихованість: сформованість естетичних почуттів та вмінь, інтереси і схильності до різних видів мистецтва; здатність творити прекрасне в повсякденній діяльності.

8. Психічний розвиток: потреби і рівень сформованості уваги, культури мовлення, відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, уваги, почуттів, волі; особливості прояву характеру; здібності; темперамент.

9. Особливості впливу біологічного і соціального факторів на розвиток особистості учня. Особливі випадки впливу на вихованця, його наслідки.

10. Загальні психолого-педагогічні висновки: позитивні якості сформованості особистості з погляду всебічного гармонійного розвитку особистості; недоліки і складності у соціально-психологічному становленні вихованця, їх причини, шляхи і засоби подолання; рекомендації індивідуального підходу і виховних заходів впливу

ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ І СКЛАДАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ

1. *Склад класу:* віковий склад класу; пізнавальний рівень, розвиток учнів; працездатність та успішність учнів.

2. *Рівень розвитку колективу:* стадія (етап) розвитку дитячого колективу; характерні ознаки розвитку колективу; особливості розвитку активу, його роль у формуванні і зміцненні колективу; діяльність органів самоврядування; напрямки і стилі взаємин між активом, органами самоврядування та між вихованцями; лідери в колективі; їх вплив на життєдіяльність вихованців; вплив перспективних ліній на розвиток колективу; напрямки і форми зв'язку класного колективу із загальношкільним.

3. *Рівень морально-духовного розвитку колективу:* рівень володіння загальнолюдськими цінностями; особливості прояву почуттів членів колективу; рівень захищеності особистості; сформованість вмінь і навичок у моральній поведінці.

4. *Рівень фізичного розвитку колективу:* загальний стан здоров'я учнів; ставлення дітей до фізичної культури і спорту; потреби у фізичному розвитку.

5. *Рівень трудового виховання:* ставлення учнів до праці (громадської діяльності); рівень сформованості соціально-психологічної готовності до праці; сформованість вмінь і навичок у сфері трудової діяльності; професійна "спрямованість" учнів.

6. *Рівень естетичного виховання:* сформованість почуттів прекрасного; інтереси учнів до певних видів мистецтва; потреби учнів у сфері естетичного розвитку.

7. *Шляхи та засоби* подальшого формування класного колективу, створення сприятливих умов для розвитку особистості в колективі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ УЧНІВ

1. Вивчення має бути скероване на виявлення особливостей процесу фізичного, психічного і соціального розвитку конкретного вихованця.
2. Дослідження процесів розвитку школярів має тривати протягом усіх років навчання.
3. Діагностика повинна виявляти не лише наявний рівень розвитку конкретної особистості, а й проектуватися, за висловом Л.С. Виготського, з урахуванням “зони найближчого розвитку”.
4. Рівень розвитку особистості має бути описаний як змістовна характеристика відповідної діяльності, а процес розвитку має розглядатися як зміна якісних своєрідних етапів розвитку цієї діяльності.
5. Вивчення особистості школярів та їх колективів важливе не саме собою. Воно завжди повинне бути спрямоване на розв'язання конкретних педагогічних завдань.
6. Вихователь у процесі вивчення учнів має бути сповнений педагогічного оптимізму щодо розвитку вихованців, їх соціально-психологічного зростання.
7. Домагатися комплексності у вивченні учнів, охоплювати усі сторони фізичного, психічного і соціального розвитку.
8. Застосування методів і методик вивчення учнів і шкільних колективів має відповідати віковим особливостям дітей.
9. Дослідження соціально-психічного розвитку, як правило, повинно проводитися у природних умовах навчально-виховного процесу.
10. Діагностикою мають бути охоплені усі учні, вона повинна проводитися систематично.
11. Вивчення учнів поєднується з виховним впливом на них.
12. Вивчаючи учнів, слід акцентувати увагу на позитивних, а не негативних рисах характеру та поведінки.

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ЕТИЧНОЇ БЕСІДИ

1. Бесіди проводить класний керівник.
2. Тривалість бесіди залежить від віку учнів: 1-4 класи – 25-30 хвилин, 5-7 класи – 30-40 хвилин, 8-11 класи – до 45 хвилин.
3. Підготовка до бесіди має займати 5-6 днів.
4. Тема бесіди залежить від віку учнів, рівня розвитку первинного колективу, стилю взаємин у колективі
5. Проведення бесід включає такі основні етапи: підготовчий, проведення бесіди, наступна діяльність школярів, оцінка вчителем рівня сформованості моральних норм і навичок.
6. Залучення усіх дітей до висловлення власних думок щодо певних моральних понять.
7. Необхідно стимулювати школярів до виявлення соціальної активності під час бесіди.
8. Використовувати цікавий матеріал, педагогічні ситуації, які б спонукали школярів до активної емоційно-розумової діяльності.
9. Продумувати логічно доцільний план бесіди, виділяти опорні моральні поняття, які мають стати основою формування у школярів моральних вмінь і звичок.
10. Визначити для учнів, з урахуванням їх індивідуальних можливостей, конкретні завдання для підготовки до бесіди, які викликали б у них певний інтерес.
11. Після завершення бесіди класний керівник має уважно аналізувати особливості впливу бесіди на поведінку вихованців, класного колективу в цілому.
12. Не припиняти роботу вихованців над темою бесіди. Давати домашні завдання, залучати учнів до колективної роботи над матеріалом, що стосується теми (пошуки нових матеріалів, підготовка тематичних газет, альбомів та ін.).

**ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ
КЛАСНОЇ ГОДИНИ**

1. Проводьте класні години систематично.
2. Не влаштовуйте на класних годинах педагогічних “розбором” випадків життєдіяльності учнів, що накопичилися протягом певного часу.
3. На кожну годину виносьте розгляд питання, яке викликає в учнів інтерес, сприятиме задоволенню їх інтересів.
4. Складайте план проведення класної години.
5. Добирайте для класної години цікавий матеріал, який спонукав би учнів до вільного висловлювання своїх думок.
6. Забезпечуйте мажорний тон у спілкуванні учнів.
7. Заохочуйте учнів до вільного висловлювання своїх думок, не дорікайте їм за помилковість суджень.
8. Враховуйте особливості соціально-психічного розвитку дітей певного віку.
9. Створюйте умови для психічного і соціального розвитку школярів у процесі вільного спілкування.
10. Навчайте учнів ставити запитання, слухати відповіді, спілкуючись виховуйте у них терпимість.
11. Поважайте думки усіх вихованців, особливо нестандартні.
12. Залучайте всіх учнів до розмови, не залишайте поза увагою несміливих.
13. Вивчайте інтереси учнів для визначення подальших тем класних годин.
14. Не обмежуйте проведення класних годин стінами класної кімнати. Проводьте їх в музеях, на природі, за місцем праці батьків та ін.

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНКЕТУВАННЯ
І ТЕСТУВАННЯ УЧНІВ ТА КОЛЕКТИВУ**

1. Визначення мети проведення дослідження: створити загальне уявлення про учня, колектив; виявити основні перспективні лінії у вихованні; знайти “точки відліку” у плануванні виховних завдань з колективом; розв’язати певну педагогічну проблему; виявити труднощі у розвитку вихованців.

2. Виявлення критеріїв та показників досліджуваних якостей.

3. Вибір доцільних засобів – анкет, тестів, або створення власних анкет відповідно до мети та змісту досліджуваних якостей.

4. Забезпечення належної процедури проведення анкетування чи тестування.

5. Загальний аналіз або аналіз по кожному учню, що дозволить з’ясувати своєрідність розвитку учня та колективу.

6. Використання результатів дослідження у подальшій виховній роботі: як важливу “інформацію для розміркування” на виховній годині чи на батьківських зборах, як критерій для відбору матеріалів для виховних заходів, для координації виховних впливів інших суб’єктів виховного процесу.

ДІЛОВА ГРА “АУКЦІОН ІДЕЙ”

Мета гри. Залучити учнів до планування роботи. Учні утворюють кілька (4-5) мікрогруп по 5-6 осіб, кожна з яких виконує 4 завдання.

Завдання 1. Підготувати коротке повідомлення про те, що цікавого було в класі в минулому навчальному році.

Завдання 2. Назвати причини, які заважають вам жити у школі цікаво і красиво.

Завдання 3. Розробити 10 ідей і варіантів цікавих справ, форм відпочинку.

Завдання 4. Розробити план-сценарій цікавої справи у класі.

Групам виділяється певний час на виконання завдань. Потім представники кожної з груп знайомлять учасників аукціону зі своєю інформацією.

СХЕМА САМОАНАЛІЗУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

1. Стисла характеристика колективу та окремих учнів:
 - загальні відомості про учнів та їхні сім'ї;
 - суспільна та пізнавальна активність;
 - відповідальність за загальну справу;
 - самодисципліна;
 - уміння переборювати труднощі;
 - культура поведінки в школі та поза нею;
 - працьовитість;
 - повага до законів, символів держави.
2. Визначення виховних завдань, які поставлені в минулому році (аналіз причин невиконання тих чи інших із них).
3. Аналіз змісту виховання (які звички, знання, вміння, навички формувалися в учнів).
4. Аналіз використовуваних форм виховної роботи (класних годин, зборів, екскурсій, колективних творчих справ тощо).
5. Аналіз використовуваних методів (власного прикладу, переконання, вимоги, стимулювання, доручення, бесіди, пояснення, гри, змагання тощо).
6. Аналіз умов виховання:
 - санітарно-побутових;
 - гігієнічних;
 - естетичних;
 - природних;
 - соціально-культурних.
7. Аналіз засобів виховання:
 - дитячого колективу (рівень згуртованості, сформованість громадської думки, традиції, наявність лідерів, неформальних груп спілкування);
 - системи суспільних відносин у школі;
 - особистості вчителя;
 - системи учнівського самоврядування (визначення його ефективності).

- 8 Аналіз результативності індивідуальної виховної роботи:
- з педагогічне занедбаними дітьми (зазначаються кількість дітей, які стоять на обліку, яких знято з обліку, причини постановки на облік, подається характеристика методів та засобів, які використовуються в роботі);
 - з дітьми, які не цікавляться навчанням;
 - з обдарованими дітьми.
- 9 Аналіз роботи з педагогічним колективом:
- єдиних педагогічних вимог до школярів;
 - рівня реалізації всіма учителями в навчальному процесі виховної функції уроку;
 - участі педагогів у позаурочній та позакласній виховній роботі;
 - взаємодії з керівниками гуртків, секцій.
10. Аналіз роботи з батьками та громадськістю
- взаємодія з сім'єю (визначення єдиної позиції щодо виховання, участі батьків у виховній роботі класу, школи);
 - тематика батьківських зборів, їх результативність.
11. Аналіз результатів виховної роботи:
- визначення реального рівня виховання;
 - визначення ступеня відповідності реальних результатів поставленим цілям;
 - характеристика динаміки змін рівня вихованості за роками навчання.
12. Додатки: карта здоров'я учнів класу, карта вихованості, у якій фіксується рівень вихованості учнів.

**ОРІЄНТОВНИЙ НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ПЕДАГОГІЧНОГО ВСЕОБУЧУ БАТЬКІВ**

1-й клас

1. Як підготувати дитину до школи..
2. Вікові та індивідуальні особливості дітей шестилітнього віку.
3. Як допомогти дитині влаштуватися до школи.
4. Особливості ігрової та навчальної діяльності першокласників у школі та вдома.
5. Як формується особистість молодшого школяра.
6. Культура поведінки в сім'ї.
7. Роль сім'ї у вихованні працелюбності у дітей.
8. Як залучити дитину до різних видів мистецтва.
9. Гігієна і здоров'я першокласників.

2-й клас

1. Відповідальність батьків за виховання дітей.
2. Що необхідно знати про організм молодшого школяра.
3. Чи вміло Ви використовуєте методи народної педагогіки.
4. Інтернет та комп'ютерні ігри у житті Вашої дитини.
5. Що допомагає і що заважає дитині добре вчитися.
6. Гра і праця в житті молодшого школяра.
7. Книга і читання у Вашому домі.
8. Культура поведінки школяра. Як її виховати ?
9. Роль сім'ї у фізичному розвитку молодшого школяра.

3-й клас

1. Батьки – головні вихователі
2. Шкідливі звички у молодшому шкільному віці. Як їм запобігти ?
3. Роль сімейних традицій у вихованні дітей. Свята народного календаря.
4. Що Ви знаєте про засоби впливу на дитину ?

5. Основи моральності закладаються в сім'ї.
6. Як організувати самообслуговування дітей у сім'ї.
7. Можливості сім'ї в естетичному вихованні молодшого школяра засобами народознавства.
8. Як правильно організувати побут і відпочинок дітей у сім'ї.
9. Організація літнього відпочинку дітей.

4-й клас

1. Батькам про акселерацію та її наслідки.
2. Як навчити дитину вчитися.
3. Авторитет, особистий приклад і педагогічний такт батьків.
4. Доброта і милосердя народжуються у сім'ї.
5. Всі діти здібні.
6. Виховання у дітей у сім'ї любові і готовності до праці.
7. Формування художніх смаків дитини в сім'ї.
8. Як запобігти деяким захворюванням дітей молодшого шкільного віку.
9. Наступність у навально-виховній роботі початкової і середньої ланки.

ДІЛОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ІГРИ

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ (ПЕРЕКОНУВАННЯ, ПРИКЛАД)

Мета: Сприяти формуванню у студентів умінь оптимально використовувати метод переконування у вихованні учнів (молодшого, середнього, старшого шкільного віку).

Учасники:

- а) студенти-“вихователі” (2-3);
- б) студенти-“учні” (10-12);
- в) студенти-“експерти” (2-3).

Інструкція для “учителів-вихователів”

Уявіть, що вам необхідно сформуванню в учнів (певної вікової групи) усвідомлене розуміння сутності дисципліни на уроках (в театрі, на екскурсії). З цією метою необхідно використати метод переконування (з різними прийомами) і метод прикладу.

Інструкція для “учнів”

Ви учні 6-го (8-го, 10-го) класу, у вас погана дисципліна на уроках історії (вам треба йти на екскурсію на виробництво, в театр), ви не розумієте, навіщо підкорятися якимось правилам, вам хочеться вести себе вільно, розкуто. У цьому ви намагаєтесь переконати класного керівника.

Інструкція для “експертів”

Необхідно уважно стежити за діями "учителя-вихователя" і поведінкою "учнів" у ході виховної роботи. Обговоріть поведінку і дії обох сторін і дайте відповіді на такі запитання:

1. Який рівень сформованості в учнів поняття "дисципліна" та рівень їх дисциплінованості в їхній поведінці? Наскільки вони готові "прийняти" вимоги учителя?
2. Як учитель розуміє сутність дисципліни та її роль у формуванні особистості?
3. Як спрацьовують методи переконування і прикладу в діяльності "вихователя"? Які прийоми були використані?

4. Чи вміє "вихователь" спілкуватися з "учнями"? Оцініть діяльність "учителя - вихователя" (за 10-бальною шкалою).

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ (ЗАХОЧЕННЯ, ПОКАРАННЯ)

Мета: Сприяти формуванню у студентів умінь цілеспрямовано використовувати заохочення і покарання у виховній роботі з учнями 5—6-х класів.

Учасники: а) студенти –“вихователі” (2-3);

б) студенти –“учні” (10-12);

в) студенти –“експерти” (2-3).

Інструкція для "вихователів"

Ви молодий учитель, класний керівник 6-го класу, учні брали участь у підготовці та проведенні загальношкільного свята “Золота осінь”. Діяльність класного колективу була помітна на святі: досить добре оформили кімнату казок. Особливо активно працювали три учні: Людмила Т., Ігор М., Іра Д. Але два учні - Андрій О. та Сергій А. не брали участі у підготовці до свята (Андрій допомагав хворій мамі, а Сергій під час свята пошкодив виставку квітів учнів 5 класу). Вам необхідно дати оцінку діяльності колективу і конкретних учнів, використовуючи метод заохочення і покарання.

Інструкція для "учнів"

Ви задоволені, що на святі посіли друге місце. Навіть до класу поприносили ті вироби, що готували своїми руками і виставляли на святі. Люда, Ігор, Ірина нічим не виділяються серед інших учнів, хоча класний керівник і відзначив їхню старанність. Андрій відчуває вину перед товаришами. А ось Сергій і тут поводить себе задирливо: "А що ви мені зробите?"

Інструкція для "експертів"

1. Уважно простежте за поведінкою колективу у його ставленні до своєї діяльності. Як учні класу ставляться до своїх недбайливих товаришів?

2. Проаналізуйте, як вихователь уміє оцінювати позитивну діяльність колективу учнів, зокрема Люди, Ігоря, Ірини.

3. Як вихователь використовує методи заохочення і покарання у стимулюванні діяльності учнів (колективу в цілому, Люби, Іри, Ігоря, Андрія та Сергія)?

Оцініть виховну діяльність "учителя — вихователя" (за 10-бальною шкалою).

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ (ВПРАВИ)

Мета: Створити умови для формування в майбутніх вчителів умінь використовувати методи вправ у системі виховання учнів; формування у них навичок виконання правил поведінки в класі.

Учасники: а) студенти –“вихователі” (2-3);

б) студенти –“учні” (10-12);

в) студенти –“експерти” (2-3).

Інструкція для “вихователів”

Уявіть, що ви учитель 1-го класу. Вам необхідно допомогти і дітям у формуванні умінь і навичок підніматися за партою, виявляти бажання відповідати на запитання учителя, виходити з класу і заходити до нього, просити в учителя ручку (книгу, зошит) і т. п.

Інструкція для “учнів”

Ви учні 1-го класу, навчаєтесь лише другий місяць. Ви з шумом піднімаєтесь з-за парт, не вмієте правильно піднімати руку, коли про щось хочете запитати, не знаєте, як просити в учителя ручку чи зошит, не вмієте правильно зайти до класу. Усі дії ви виконуєте навмисне шумно, незграбно.

Інструкція для “експертів”

1. Уважно спостерігайте за діями “учнів” та “учителів”.

2. Оцініть, наскільки уміло “вчитель” використовує метод вправ для формування в учнів необхідних умінь у поведінці.

3. Проаналізуйте ефективність використання методів і прийомів.

Оцініть виховну діяльність "учителя" (за 10-бальною шкалою).

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ БЕСІДИ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ

Мета: Створити умови для формування в майбутніх учителів умінь використовувати етичну бесіду з метою виховання в учнів правдивості і чесності.

Учасники: а) студенти –“вихователі” (2-3);

б) студенти –“учні” (10-15);

в) студенти –“експерти” (2-3).

Інструкція для "учителя-вихователя"

Ви прийшли працювати учителем математики і класним керівником 5-го класу. З перших днів помітили, що учні схильні казати неправду не лише один одному, а й учителеві, не виявляють чесності у взаємовідносинах між собою. Після першого ознайомлення з колективом учнів вирішили розпочати справу з етичної бесіди, з'ясування не лише особливостей поведінки дітей, а й розуміння ними сутності понять "чесність", "правдивість".

Інструкція для "учнів"

Ви учні 5-го класу. До свого класного керівника ставитесь з інтересом та певною настороженістю. Для вас початок розмови про правдивість і чесність не є новиною: "Уже багато говорили про це, та всі потроху брешуть". Намагаєтесь зрозуміти значення понять "чесність", "правдивість". Наводите приклади прояву чесності, правдивості, брехливості. Аж ніяк не погоджуєтесь з учителем, що можна жити, завжди-завжди говорячи правду.

Інструкція для "експертів"

1. Простежте за ходом і логічною послідовністю бесіди.

2. Наскільки "вихователь" уміє залучити усіх учнів до зацікавленої розмови? Чи вміє "педагог" слухати учнів?

3. Наскільки вдало "учитель" використовує приклади із повсякденної життєвої практики людей взагалі і класного колективу зокрема?

4. Якою мірою "учитель" зміг вплинути на свідомість і волю вихованців у відновленні в їхній свідомості цінності правдивості і чесності?

Оцініть виховну діяльність "учителя" (за 10-бальною шкалою).

ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ

Мета: Сприяти формуванню у студентів умінь згуртовувати дитячий колектив.

Учасники: а) студенти –“вихователі” (3-4);

б) студенти –“учні” (15-16);

в) студенти –“експерти” (2-3).

Інструкція для “вихователя”

Уявіть, що ви прийшли працювати в щойно організовану школу, в якій навчаються школярі, які раніше перебували в різних школах. Вас призначили класним керівником 6-го класу. Перше знайомство показало, що колектив у своєму розвитку перебуває на першій стадії. Вам необхідно визначити програму дій, яка спрямована на прискорення процесу розвитку і формування колективу, і обговорити її з вихованцями.

Інструкція для “учнів”

Ви учні 6-го класу. До цього навчалися в різних школах. Лише 5 учнів з однієї школи(тримаються разом і відособлено, від інших), ви не знаєте як слід навіть імен один одного. На запитання класного керівника: “Що вас цікавить? Чим ви хотіли б зайнятися?” зрозумілої відповіді не дали. Спільних інтересів немає. На пропозицію педагога піти в туристичний похід або на виставку реагуєте зі значним інтересом. Проте на інші пропозиції — байдуже.

Інструкція “експертам”

1. Уважно спостерігайте за ходом дій "класного керівника".

2. Визначте, чи справді колектив перебуває на першій стадії свого розвитку.

3. Визначте, як "вихователь" розуміє і здійснює стратегічну лінію поведінки з цим колективом.

4. Оцініть, якою мірою запропонована програма "прийнята" (або "відкинута") учнями. Чи буде вона "працювати"?

Оцініть діяльність педагога (за 10-ти бальною шкалою).

ФОРМУВАННЯ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Мета: Сприяти формуванню у студентів умінь здійснювати керівництво учнівським колективом залежно від рівня його розвитку.

Учасники:

а) студенти – "вихователі" (2-3);

б) студенти – "учні" (12-14);

в) студенти – "експерти" (3-4).

Інструкція для "вихователя"

Уявіть, що вас призначили класним керівником дитячого колективу (7-й клас), який перебуває на другій стадії розвитку. Вашому колективу необхідно обрати органи самоврядування (або взяти участь у ремонті шкільного приміщення). Ви і маєте розв'язувати ці завдання.

Інструкція для "учнів"

Ви учні 7-го класу. Колектив у цілому згуртований, добре розвинений актив із 7—8 учнів. Ви наполягаєте, аби повністю поновить органи самоврядування. Учитель вносить свої пропозиції для обрання членів органів самоврядування. Але ви не погоджуєтесь, наполягаєте на дотриманні демократичних принципів, висуваєте альтернативні кандидатури. Але частина "учнів" виявляє пасивність, байдужість.

Інструкція для "експертів"

1. Уважно слідкуйте за ходом процесу обрання органів самоврядування.

2. Дайте оцінку соціально-психологічній зрілості активу класу.

3. Оцініть рівень розуміння “вихователем” стратегії і тактики керівництва колективом, який перебуває на другій стадії розвитку.

Оцініть доцільність педагогічних дій “вихователя” (за 10-бальною шкалою).

РОБОТА КЛАСНОГО КЕРІВНИКА З БАТЬКАМИ

Мета: Сприяти формуванню у студентів умінь спілкуватися з батьками учнів, домагатися єдності педагогічних вимог до вихованців.

Учасники:

- а) студенти – “вихователі” (2-3);
- б) студенти – “батьки” (4-5);
- в) студенти – “експерти” (3-4);
- г) студенти – “глядачі” (10-12).

Інструкція для “вихователя”

Ви класний керівник 7-го класу. Працюєте перші три місяці, батьків знаєте погано. Запросили до школи матір Оксани К. За оцінками ви знаєте, що Оксана вчиться добре, систематично готується до уроків, охайна, дбайлива, її поважають товариші по класу. Але останнім часом захопилась юнаком з 9-го класу, надмірно використовує косметику.

Інструкція для “батьків”

Класного керівника бачите вперше. Працюєте на заводі збірни-1 ком радіоапаратури. Педагогічної освіти не маєте, справами доньки мало цікавитесь. Інформацію класного керівника сприймаєте дещо скептично: "Оксана дома в усьому допомагає по господарству", "Навчання — це не головне і ще не все. Головне якою буде", "Я теж закохалась у 14 років".

Інструкція для “експертів”

1. Уважно простежте за ходом бесіди “вихователя” з “мамою”.
2. Як “вихователь” уміє спілкуватися з батьками?
3. Як “вихователь” уміє використати позитивні і негативні чинники поведінки “учениці” для аргументації

вибору тактика виховання “учениці” з боку “вихователів”, “батьків”?

4. Чи зумів “класний керівник” зацікавити “маму” новими змінами у поведінці Оксани і забезпечити міцний союз “вихователь – батьки”?

Оцініть рівень педагогічної грамотності “вихователя” (за 10-бальною шкалою).

Інструкція для “глядачів”

Стежте за діями “вихователя” і “мами”, візьміть участь в аналізі цього педагогічного процесу.

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ПОЗАКЛАСНОЮ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЮ РОБОТОЮ УЧНІВ

Мета: Сприяти формуванню у майбутніх учителів умінь здійснювати педагогічне керівництво позакласною і позашкільною роботою учнів.

Учасники:

а) студенти – “вихователі” (2-3);

б) студенти – “учні” (14-15);

в) студенти – “експерти” (2-3).

Інструкція для “вчителів”

Ви класний керівник 7-го класу. Працюєте з класом перші два місяці. У школу приходять працівники позашкільних виховних установ (будинку дитячої творчості, станції юних натуралістів, дитячої спортивної школи та ін.) і запрошують ваших вихованців для участі в гуртках, секціях. Всі учні виявили бажання брати участь в роботі гуртків, навіть ті діти, які погано вчаться. Ви дещо розгубилися. Що робити? Діти після уроків будуть поспішати на заняття у своїх гуртках.

Інструкція для “учнів”

Ви учитесь у 7-му класі. У класі майже немає гуртків за інтересами. Вас захопили пропозиції працівників позашкільних установ брати участь у роботі гуртків. 5 учнів (Іра С., Коля Т., Альоша М., Дмитро К., Наташа М.) слабенко вчаться, але теж рвуться в гуртки. Вони просять у класного керівника дозволу.

Він заперечує, учні збентежені. Кожен аргументує свої наміри брати участь у тому чи іншому гуртку.

Інструкція для “експертів”

1. Простежте за перебігом бесіди “класного керівника” з учнями про їхні наміри.

2. Як “вихователь” поставився до інтересів “учнів”? Як враховує індивідуальні інтереси і можливості “учнів”?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

Варіант 1

1. Розкрийте сутність процесу виховання; його рушійні сили. Назвіть компоненти виховного процесу, вкажіть на взаємозв'язки між ними.

2. Визначте завдання фізичного виховання, вкажіть на шляхи і засоби їх реалізації у навчально-виховному процесі.

3. У чому полягає сутність методів заохочення і покарання? Назвіть види заохочень і покарань, що використовуються у загальноосвітніх навчально-виховних закладах.

4. Назвіть позашкільні дитячі виховні заклади, вкажіть на зміст і напрямки їх роботи.

5. Вкажіть на особливості розвитку і керівництва первинним дитячим колективом, який перебуває на 1 і 2 стадіях розвитку.

Варіант 2

1. Якими чинниками зумовлено мета і зміст національного виховання? Розкрийте сутність всебічного гармонійного розвитку особистості.

2. Визначте основні завдання трудового виховання та шляхи їх реалізації у навчально-виховному процесі.

3. У чому ви вбачаєте метод переконування? Перелічіть шляхи і прийоми реалізації його вимог.

4. Окресліть шляхи і форми забезпечення єдності дій школи і сім'ї у вихованні дітей. Визначте систему підвищення педагогічної культури батьків.

5. Назвіть обов'язки, напрямки, засоби і форми роботи класного керівника, спрямовані на виховання учнів.

Варіант 3

1. Розкажіть про принципи національного виховання. Розкрийте вимоги і особливості реалізації принципів народності, демократизації, природовідповідності, гуманізації.

2. Визначте завдання естетичного виховання та окресліть реалізації їх у навчально-виховній роботі.

3. Розкрийте сутність понять: методи, прийоми і засоби виховання. Вкажіть на вимоги методів прикладу і вправ.

4. Проаналізуйте вимоги принципів виховання: неперервності, індивідуалізації та диференціації, єдності виховання і життєдіяльності.

5. Змодельуйте місце і роль батьків у системі виховання дітей. Окресліть систему роботи, скеровану на педагогізацію батьків.

Варіант 4

1. Розкрийте закономірності національного виховання, поясніть їх сутність.

2. Визначте вимоги принципів виховання: етнізації, послідовності і систематичності, культуровідповідності. Проаналізуйте особливості реалізації їх вимог.

3. Вкажіть завдання морального виховання та поясніть особливості реалізації їх вимог у навчально-виховній роботі.

4. Визначте функції діяльності класного керівника, позначте напрямки та форми його роботи з вихованцями.

5. Розкрийте сутність педагогічного спілкування, поясніть його рівні і стилі.

Варіант 5

1. Розкрийте сутність взаємозв'язків між загальною і політехнічною освітою та трудовим вихованням і профорієнтацією.

2. У чому полягають завдання розумового виховання? Визначте шляхи, засоби та форми їх реалізації в навчально-виховній роботі.

3. Окресліть вимоги до батьків як вихователів. У чому ви вбачаєте роль сім'ї у розв'язанні завдань фізичного і трудового виховання?

4. Дайте характеристику документів, якими визначається діяльність загальноосвітніх навчально-виховних закладів.

5. Розкрийте сутність поняття "колектив", назвіть види колективу. Визначте умови ефективності розвитку і становлення дитячого колективу.

Варіант 6

1. Розкрийте сутність концепцій виховання: прагматизм, екзистенціалізм, неотомізм, монархічно-релігійна, тоталітарно-класово-партійна, національно-демократична.

2. Проаналізуйте особливості взаємозв'язків між трудовим, фізичним та естетичним вихованням.

3. У чому полягає сутність дії рушійної сили виховання? Поясніть сутність мотивів виховання, дайте характеристику їх видів. Окресліть особливості діяльності педагогів, спрямовані на формування у дітей доцільних мотивів виховання.

4. Розкрийте сутність педагогічного спілкування, визначте функції та умови його ефективності.

5. Вкажіть на принципи керівництва шкільною справою. Поясніть структуру управління системою освіти в Україні.

Варіант 7

1. Розкрийте зміст національного виховання. У чому ви вбачаєте взаємозумовленість загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей у системі формування особистості?

2. Поясніть сутність методів формування умінь і навичок поведінки особистості.

3. У чому ви вбачаєте взаємозв'язок між закономірностями, принципами і методами виховання?

4. Назвіть особливості розвитку дитячого колективу на 2-й і 3-й стадіях. Розкрийте педагогічні умови успішності розвитку дитячого колективу.

5. Окресліть систему управління загальноосвітніми навчально-виховними закладами. Вкажіть на функціональні обов'язки і права учасників навчально-виховного процесу в цих закладах.

СЛОВНИК КЛЮЧОВИХ ТЕРМІНІВ

ВИХОВАНІСТЬ - якісна характеристика рівня освіти й виховання людини. Відбиває високу освіченість, моральну досконалість і етичність поведінки. Комплексна властивість особистості, яка характеризується наявністю і рівнем сформованості в неї суспільно значущих якостей, що відображують всебічність її розвитку.

ВИХОВАННЯ –1) у *широкому соціальному змісті* – передача накопиченого старшим поколінням досвіду (знань, умінь, способів мислення, духовної спадщини людства) – наступним (молодшим); 2) у *вузькому соціальному змісті* – спрямований вплив на людину з боку суспільних інститутів з метою формування в неї певних знань, поглядів і переконань, моральних цінностей, політичної орієнтації, підготовки до життя; 3) у *широкому педагогічному змісті* – спеціально організований процес, спрямований на формування певних якостей особистості, процес керування її розвитком, що проходить через взаємодію вихователя й вихованця; 4) у *вузькому педагогічному змісті* – процес і результат виховної роботи, спрямованої на вирішення конкретних виховних завдань.

ВИХОВНА РОБОТА - діяльність вчителів, класних керівників, батьків щодо здійснення формування певних рис особистості вихованців, з урахуванням конкретних умов функціонування (вік учнів, регіон та ін.) та характеризує безпосереднє планування, організацію та проведення тих чи інших виховних заходів у конкретному навчальному закладі, класі.

ВИХОВНА СИСТЕМА - сукупність таких взаємозалежних компонентів, як виховні цілі; люди, які їх реалізують в процесі цілеспрямованої діяльності; відносини, що виникають між учасниками; освоєне середовище й управлінська діяльність щодо забезпечення життєздатності. Спосіб (уклад) життя учнівського колективу, усі сторони (компоненти) якого відповідають певній меті та забезпечують у процесі свого функціонування

досягнення заданого результату - визначення рис (меж) розвитку й моральних якостей особистості.

ГРА - форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення й засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки й культури. У ній як в особливому виді суспільної практики відтворюються норми людського життя й діяльності, підпорядкування яким забезпечує пізнання й засвоєння предметної й соціальної дійсності, а також інтелектуальний, емоційний і моральний розвиток особистості.

ГРА ДІЛОВА - форма відтворення предметного й соціального змісту професійної діяльності, моделювання системи відносин, характерних для даного виду практики.

ГРА РОЛЬОВА - спільна групова гра, у якій учасники беруть на себе різні соціальні ролі в спеціально створюваних сюжетних умовах. Використовується в природних умовах соціального розвитку дітьми, у корекційному розвитку дітей, у спеціальному навчанні та ін.

ГУМАНІЗМ (людяний, людський) – 1) історично змінювана система поглядів, що визнає цінність людини як особистості, її право на волю, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей, яка вважає благо людини критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності бажаною нормою відносин між людьми; 2) світогляд, основними принципами якого є любов до людей, повага до людської гідності, турбота про благо людей; 3) сукупність поглядів, що виражають повагу до гідності й прав людини, її цінності як особистості, турботу про благо людей, їхній всебічний розвиток, створення сприятливих для людини умов громадського життя.

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА – неадаптована поведінка, що простежується в дитячому й підлітковому віці й така, що характеризується стійким порушенням відповідних для даного віку норм, соціальних правил, а також прав інших людей.

ДІАГНОСТИКА – загальний спосіб одержання випереджальної інформації про досліджуваний об'єкт або процес.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВНА – організована взаємодія школярів з навколишнім світом, формування соціально-ціннісного ставлення до його об'єктів. Діяльність здобуває виховний характер у випадку якщо: а) суб'єктом діяльності є сама дитина; б) діяльність значуща для кожного індивіда й має особистісний сенс; в) школяр має можливість вільного вибору діяльності.

ЗДОРОВ'ЯСПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ - планомірна, цілеспрямована, орієнтована, зосереджена на здоров'ї діяльність, якій властиві: характеристики - особливості, принципи, умови, норми діяльності; логічна структура - суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, засоби, методи, результат діяльності; часова структура - фази, стадії, етапи діяльності.

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ – процес формування у дітей усвідомлення шкоди наркотичного, токсичного, алкогольно-нікотинного отруєння організму і психіки, розвитку морально-етичної відрази та протидії пияцтву, курінню, наркотикам. Формування здорового способу життя повинно бути побудоване на утвердження ідеалу і норм здорового гармонійного та щасливого життя кожного; усвідомлене, активне ставлення до власного здоров'я, акумулювання певних позитивних, або нейтралізація негативних зовнішніх і внутрішніх чинників; спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я. До його основних складових належать: рівень культури суспільства й особи, міцне здоров'я серед потреб людини, мотивація збереження і зміцнення здоров'я, настанова на довге здорове життя, навчання засобами збереження і зміцнення здоров'я

ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ – неповторна своєрідність кожної людини, сукупність тільки їй властивих особливостей психіки, свідомості і самосвідомості, що визначають її суб'єктивну позицію у власному розвитку та її місце в системі суспільних стосунків; людина як носій індивідуальних властивостей, певних характерних ознак і рис; поєднання особливостей людини, що утворюють її своєрідність, відмінність від інших людей

ЗМІСТ ВИХОВАННЯ - комплекс ідей, думок, чинників, основних напрямів виховного впливу; система наукових, духовних і професійних знань, навичок і вмій, а також норм і правил поведінки, оволодіння якими забезпечує формування гармонійно розвинутої, суспільно активної особистості – громадянина України, прилучення його до загальнолюдських, національних і професійних цінностей, набуття ним світоглядних, морально-етичних рис, розвиток індивідуальності й підготовки до повноцінної духовної й професійної діяльності.

ЗАСОБИ ВИХОВАННЯ -

ІННОВАЦІЯ – нововведення, новизна, зміна, відновлення, створення й введення чогось нового, використання вже відомого в інших цілях.

ІННОВАЦІЯ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ – цілеспрямований процес введення нового в мету, зміст, форми й методи навчання й виховання, в організацію спільної діяльності вчителів і учнів.

КЕЙС - це ситуаційне завдання й інформація, необхідна для її вирішення, що розміщена у спеціальній папці.

КЕЙС-МЕТОД (case study) – метод ситуаційного аналізу – полягає у тому, що тим, хто навчається, пропонується осмислити реальну професійну ситуацію, опис якої водночас відображає не тільки якусь практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти з метою її розв'язання. Основне у викладеній проблемі те, що вона не має однозначних рішень.

КЛАСНА ГОДИНА - спеціально організована ціннісно-орієнтовна спільна діяльність вчителів та учнів, що сприяє формуванню у школярів системи відповідних ставлень до оточуючого середовища: до людини, суспільства, праці, мистецтва, природи, самого себе.

КЛАСНИЙ КЕРІВНИК - педагогічний працівник, який здійснює педагогічну діяльність з колективом учнів класу, навчальної групи професійно-технічного навчального закладу, окремими учнями, їх батьками, організацію і проведення

позаурочної та культурно-масової роботи, сприяє взаємодії учасників навчально-виховного процесу в створенні належних умов для виконання завдань навчання і виховання, самореалізації та розвитку учнів (вихованців), їх соціального захисту.

КЛІМАТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ (від гр. *clima* (*climatos*) - нахил) - соціально-психологічний стан колективу, характер ціннісних орієнтацій, міжособистісних відносин і взаємних очікувань у ньому. Розрізняють сприятливий і несприятливий, здоровий і нездоровий клімат соціально-педагогічний

КОЛЕКТИВ (учнів) – 1) група вихованців, об'єднаних загальними, що має суспільно вартісний зміст, цілями й спільною діяльністю, організованою задля її досягнення; 2) група вихованців високого рівня розвитку, об'єднана суспільно корисною метою, що має ефективні органи самоврядування, у якій визначальними є відносини відповідальної залежності, тобто статус кожного вихованця залежить від його внеску в спільну справу.

КОЛЕКТИВНА ТВОРЧА СПРАВА (КТС) – засіб організації життя дітей і дорослих, основний виховний засіб (інструмент) комунарської методики. КТС – соціальна діяльність дитячої групи, спрямована на створення нового продукту (творчого продукту). В її основі лежать такі *принципи*: соціально корисна спрямованість діяльності дітей і їхніх наставників, співробітництво дітей і дорослих, багаторолевий характер діяльності, творчість. Організація КТС передбачає шість стадій (І.П.Іванов): перша стадія – попередня робота; друга стадія – колективне планування; третя стадія – колективна підготовка справи; четверта стадія – проведення КТС, підведення підсумків підготовки; п'ята стадія – колективне підведення підсумків; шоста стадія – найближча післядія КТС.

КОМУНАРСЬКА МЕТОДИКА – методика організації спільної діяльності дорослих і дітей, за якою всі члени колективу беруть участь у плануванні й аналізі цієї діяльності, що має характер

колективної творчості й спрямована на користь і радість далеким і близьким людям.

КУЛЬТУРА – 1) специфічний спосіб людської організації й розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної й духовної праці, у системі соціальних норм і установок, у духовних цінностях, у сукупності відносин людей до природи, між собою й до самих себе; 2) історично певний щабель розвитку суспільства й людини, виражений (опредмечений) у результатах матеріальної й духовної діяльності людей, у створюваному ними “другому середовищі”; 3) сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини та виражаються в результатах практичної діяльності; 4) рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якою-небудь галуззю знань або діяльності.

МЕТОД МОЗКОВОГО ШТУРМУ, МЕТОД МОЗКОВОЇ АТАКИ – метод швидкого пошуку рішень, заснований на їхній генерації в процесі “мозкової атаки”, що проводиться групою фахівців, і відбору кращого рішення, виходячи з експертних оцінок; використовується для експертного прогнозування шляхом організації системи збору й математичної обробки експертних оцінок.

МЕТОД - (від грецьк. - шлях дослідження, теорія, навчання) - спосіб досягнення якої-небудь мети, вирішення якого-небудь завдання; сукупність прийомів і операцій практичного або теоретичного освоєння (пізнання) дійсності.

МЕТОД ПРОЕКТІВ – сукупність прийомів, операцій задля оволодіння певною галуззю практичного або теоретичного знання, тією чи іншою діяльністю. Це шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання, спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), що повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим способом

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ – це шляхи, способи впливу вихователя на свідомість, волю, почуття, поведінку вихованців з метою досягнення в них заданих якостей.

МЕТОДИКА (від грецьк. - частина граматики, що описує правила мови) – спосіб досягнення певної мети; сукупність способів доцільного проведення якої-небудь роботи; галузь педагогічної науки, що досліджує закономірності, правила, методи й прийоми навчання певному навчальному предмету. як вчення про методи виховання.

МОНІТОРИНГ (у педагогіці) – 1) спостереження за навчально-виховним процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або попередньому припущенню; 2) спеціально організоване постійне спостереження, контроль за станом функціонування певних освітніх процесів з метою оцінювання їхньої ефективності і якості; 3) система цілеспрямованої діяльності педагогів щодо збору, зберігання, систематизації, узагальнення й використання для проектування й корекції інформації про стан і тенденції навчально-виховної роботи; 4) постійне відстеження певного процесу в освіті з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням. Елементами моніторингу в освіті є форми поточної, проміжної й підсумкової атестації, складання графіків і звітів, проведення педагогічних рад, консиліумів і ін.

МОНІТОРИНГ ФОРМУВАННЯ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ - системи збору, обробки, аналізу, зберігання, поширення інформації щодо стану забезпеченості умов, достатніх і необхідних для його ефективного функціонування, розроблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень, прогнозування подальшого розвитку виховного середовища ЗНЗ.

МОРАЛЬНІСТЬ – система внутрішніх правил людини, в основі яких лежать гуманістичні цінності, що визначають її поведінку й ставлення до себе й інших людей.

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД – один з найважливіших психолого-педагогічних принципів, що припускає урахування своєрідності індивідуальності особистості у вихованні школяра. Це система відносин, у якій кожний учень відчуває себе як особистість, відчуває увагу педагога; одночасно школяр розуміє, що вони із учителем рівні у своєму світі почуттів і переживань.

ПАРАДИГМА (з гр. приклад, взірець) - 1) теоретико-методологічна структура, що визначає спосіб порушення і розв'язання дослідницьких завдань, прийнятий певним науковим співтовариством. Парадигма має пріоритет перед іншими засобами регуляції наукової діяльності і поєднує логічно атомарні компоненти (закони, стандарти, правила) та сукупну наукову діяльність в єдину функціонуючу цілісність; 2) теорія (або модель постановки проблеми), прийнята за зразок вирішення дослідницьких завдань певним науковим співтовариством. Принцип загальноприйнятої парадигми - методологічна основа єдності певного наукового співтовариства (школи, напряму), що значно поліпшує їхню професійну комунікацію.

ПАРАДИГМА ОСВІТИ - система основних наукових досягнень (теорій, методів), за зразком яких організовується дослідницька практика вчених у галузі у визначений історичний період.

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА - комплекс методів, прийомів, правил і засобів педагогів для виміру динаміки процесів і результатів виховної роботи.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ - це взаємодія між учителем та учнем (або колективом учнів), при якій та в результаті якої відбувається розвиток як учнів, так і вчителя.

ПЕДАГОГІЧНА ЗАДАЧА - виявлення суперечності в навчально-виховному процесі, які враховує вчитель, стимулюючи розвиток особистості. Це педагогічна мета, задана в певних умовах.

ПЕДАГОГІЧНА ЕМПАТІЯ - здатність вчителя до емоційної ідентифікації себе з учнем, уміння співпереживати дітям,

віддзеркалювати у власній психіці їхні радощі та смутки, проблеми та інтереси, виявляти можливість поставити себе на місце інших.

ПЕДАГОГІЧНА ІМПРОВІЗАЦІЯ - 1) творче використання особистих і професійних рис в організації навчально-виховного процесу; 2) знаходження нового, неочікуваного задуму

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА - сфера науки, що вивчає процеси розвитку школи, пов'язані зі створенням нової практики освіти.

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ - 1) результат (продукт) процесу створення нового, що відповідно оновлює педагогічну теорію і практику, оптимізуючи досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети; 2) новий підхід до організації народної освіти, пов'язаний з вимогами економічного, соціального, політичного та культурного життя народу, і реформування на цій основі теоретико-методологічних засад, концептуальних підходів, структури, створення оригінальних технологій навчання і виховання, методів управління, упровадження у практику наукових досягнень і поширення передового досвіду.

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА - 1) сутнісна характеристика особи вчителя, що відображає динамічну систему професійних цінностей діяльності та поведінки викладача; 2) предметно-ціннісна форма освоювально-перетворюючої діяльності, в якій відображається історично визначений рівень розвитку суспільства і людини, породжується й утверджується людський сенс буття.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ - 1) комплекс властивостей особистості, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності; 2) характеристика високого рівня педагогічної діяльності; 3) сукупність певних якостей особистості вчителя, які обумовлені високим рівнем його психолого-педагогічної підготовленості, здатністю оптимально вирішувати педагогічні задачі; 4) доведена до вищого ступеня досконалості навчальна та виховна

вправність, що відбиває особливу відточеність методів і прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці, завдяки чому забезпечується високий рівень ефективності навчально-виховного процесу; 5) синтез педагогічних знань, умінь, навичок, методичного мистецтва та особистих якостей учителя; 6) синтез індивідуально-ділових якостей і властивостей особистості, що визначають високу ефективність педагогічного процесу; 7) досконале творче виконання вчителем професійних функцій на рівні мистецтва; 8) як взаємодія почуття та техніки, що веде до цілісного, образного впливу педагога на учня, перетворення дійсності.

ПЕДАГОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ - усвідомлення співрозмовником того, як він сприймається партнером зі спілкування; процес дзеркального відображення один одного, зміст якого полягає у відтворенні внутрішнього світу партнера, де одночасно відтворюється і свій внутрішній світ.

ПЕДАГОГІЧНА СИТУАЦІЯ - 1) фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнями вихованості учнів і колективу, які враховує вчитель, добираючи способи впливу, стимулюючи розвиток особистості; 2) конфлікт, який порушує систему взаємовідносин між учителем та учнем.

ПЕДАГОГІЧНА СПОСТЕРЕЖЛИВІСТЬ - 1) уміння усвідомити, визначити можливі ускладнення при зустрічі з учнями, а також у процесі безпосереднього спілкування з метою запобігання чи нейтралізації небажаних учинків учнів; 2) розуміння вчителем суті за зовнішніми незначними ознаками, проникнення у внутрішній світ учня за нюансами його поведінки.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ (як новація) - пошук і знаходження принципово нових, раніше відсутніх і не описаних задач, засобів і способів праці (це знахідки і педагогічні винаходи, які можуть бути локальними - стосуватися окремих методів, форм чи системи - призводити до усвідомлення нових високоефективних систем навчання та виховання); у широкому

розумінні слова “відкриття” учителем відомих у науці й досвіді співвідношення методів, прийомів і умов їх застосування, бачення деяких варіантів вирішення однієї задачі, оновлення відомого відповідно з новими вимогами.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ - 1) оригінальний високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання і навчання; 2) діяльність, що породжує дещо якісно нове і відрізняється неповторністю, оригінальністю й суспільно-історичною унікальністю; 3) діяльність, що спрямова на постійне вирішення цілої низки навчально-виховних задач в обставинах, що змінюються, під час якої педагог виробляє і втілює у спілкуванні з дітьми оптимальні, органічні для даної педагогічної індивідуальності нестандартизовані педагогічні рішення, опосередковані особливостями об'єкта-суб'єкта педагогічного впливу.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ - напрям у зарубіжній педагогіці, який ставить за мету підвищити ефективність освітнього процесу, гарантувати досягнення учнями запланованих результатів навчання.

ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ - вияв зовні прихованих ознак і властивостей педагогічної ситуації, розпізнання у процесі порівняння та класифікація причинно-наслідкових зв'язків, прийняття педагогічних рішень.

ПЕДАГОГІЧНЕ ПОКЛИКАННЯ - вищий рівень професійно-педагогічної спрямованості. Яскраво виражене позитивне емоційне ставлення особистості до педагогічної професії.

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ - 1) форма навчальної взаємодії, співробітництва вчителя та учнів, передання суспільного та професійного досвіду (знань, умінь, навичок) від учителя учням; 2) професійне спілкування викладача з учнями на уроці чи поза ним (у процесі навчання й виховання), що має певні педагогічні функції і спрямоване (якщо воно повноцінне й оптимальне) на створення сприятливого психологічного клімату, а також на іншого роду психологічну оптимізацію навчальної

діяльності і відносин між педагогом та учнями, а також всередині учнівського колективу. Це цілеспрямований творчий процес, у ході якого створюються умови для вирішення завдань виховання, освіти і розвитку учнів.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗДІБНОСТІ - 1) сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення; 2) елементи структури педагогічної майстерності - здатності до педагогічної діяльності. Вказуються особливості протікання психічних процесів, що сприяють успішності педагогічної діяльності; 3) уміння вчителя прогнозувати поведінку учня на основі постійно отримуваної інформації про нього, уміння аналізувати інформацію, яку сприймає учень, а також бачити засоби просування учнів до заданого рівня навченості; 5) здібності вчителя, які характеризують його як особистість з високим рівнем педагогічної креативності, відповідним рівнем знань предмета, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями, навичками.

ПЕДАГОГІЧНІ УМІННЯ - це набута людиною здатність на основі знань і навичок виконувати певні види діяльності у змінних умовах... не механічна комбінація навичок, а кожен раз новий “сплав” знань, навичок, цілеспрямованості і творчих можливостей учителя.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД - 1) сукупність знань, умінь і навичок, що набуваються вчителем у процесі практичної навчально-виховної роботи, основи педагогічної майстерності вчителя; одне з важливих джерел розвитку педагогічної науки; 2) ідеалізація реального педагогічного процесу: абстрагування від випадкових, неістотних елементів і конкретних умов педагогічної діяльності й виділення суттєвого в ньому - провідної педагогічної ідеї чи методичної системи в чистому вигляді, що зумовлює високу ефективність навчально-виховної діяльності; 3) учитель на основі аналізу свого досвіду, конкретних умов своєї педагогічної діяльності вносить корективи у свою роботу, удосконалює, модернізує деякі

елементи існуючих рекомендацій, методик, досвіду відповідно до нових знань. У зв'язку зі створенням сприятливих умов для розвитку педагогічної творчості вчителів і підвищення на цій основі результативності навчально-виховного процесу створюються нові, а також використовується досвід досвідчених педагогів для керівництва творчими процесами: оволодіння алгоритмами творчого процесу й побудова відповідних моделей різноманітних творчих вирішень і найсприятливіших умов для творчої діяльності педагогів, самореалізації особистості учня.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИХОВАННЯ - мета виховання, здійснювана відповідними виховними засобами.

ПЕРЕКОНАННЯ - 1) метод виховання, який передбачає цілеспрямований вплив на свідомість вихованця з метою формування в нього позитивних морально-психологічних рис, спонукання до суспільно корисної діяльності або подолання негативної поведінки; 2) спосіб професійно-педагогічного спілкування, комунікативний вплив на свідомість учнів, результат педагогічної взаємодії знань, поглядів, форм поведінки. Одночасно це і спосіб формування поглядів учнів, що ґрунтується на аргументованості, чіткості, послідовності, упевненості повідомлень; 3) комунікативний вплив на свідомість учнів, результат педагогічної взаємодії знань, поглядів, норм поведінки і одночасно спосіб формування поглядів учнів; будується на аргументованості, чіткості, послідовності, упевненості.

ПЛАН – задум, проект, що передбачає перебіг, розвиток чогонебудь; система взаємопов'язаних, спрямованих на досягнення єдиної мети планових завдань, що визначають порядок, терміни і послідовність здійснення програм, робіт або окремих заходів

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА – складова частина навчально-виховної роботи школи, одна з форм організації дозвілля учнів, проведення соціально-педагогічної роботи з ними.

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ - охоплення різних сторін взаємин учителя й учнів і стимуляція пізнавальної активності учнів, мотивація

пізнання свого предмета, установлення статусно-рольових відносин як нормативних.

ПРИЙОМ ВИХОВАННЯ – частина загального методу, віддалений вплив, конкретне поліпшення, необхідне для ефективнішого використання того або іншого методу.

ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ - ситуація, для оволодіння якою окремий суб'єкт (або колектив) має знайти та застосувати нові для себе знання і способи дій.

ПРОЕКТ, МЕТОД ПРОЕКТІВ - 1) запланована діяльність, що передбачає досягнення поставлених завдань протягом певного періоду часу і в межах певного бюджету; 2) навчально-практична діяльність, що має певні освітні цілі; включає дослідження та вирішення проблем, використання різних матеріалів, планується та виконується студентами та викладачами за умов, близьких до реальних.

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – поінформованість учителя про знання, уміння, навички та їх нормативні ознаки, які необхідні для його праці; знання психолого-педагогічних основ реальної педагогічної діяльності відповідно до її нормативних еталонів.

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ особистості вчителя - сукупність стійких мотивів педагогічної діяльності, установок учителя, відносно незалежних від ситуації.

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ - система (прийоми і навички) органічної соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, здійснення виховного впливу, організація взаємовідносин за допомогою комунікативних засобів.

ПРОФЕСІОГРАМА - 1) перелік і опис загальнотрудових і спеціальних умінь і навичок, необхідних для успішного виконання певної професійної діяльності. На основі професіограми визначається професійна придатність; 2) технологія вивчення вимог, які ставить професія до особистісних якостей, психічних здібностей, психолого-фізичних можливостей людини.

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ - полягає у здатності розрахувати перебіг педагогічних процесів, передбачити їх наслідки, спираючись на знання загальних умов і конкретних причин.

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ШКОЛЯРІВ – комплекс психолого-педагогічних, медичних і організаційних заходів щодо надання учням допомоги у виборі професії. Професійна орієнтація містить у собі професійну освіту, професійну консультацію, професійну діагностику, професійний відбір і професійну адаптацію.

РЕПРОДУКТИВНА ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ – пізнавальна діяльність відтворюючого виконавчого характеру за готовою інструкцією.

РЕФЛЕКСІЯ (з лат. reflexio - звернення назад) - 1) усвідомлення співрозмовником того, як він сприймається партнером зі спілкування. Це процес дзеркального відображення один одного, зміст якого полягає у відтворенні внутрішнього світу партнера, де одночасно відтворюється і свій внутрішній світ; 2) осмислення людиною передумов, закономірностей і механізмів власної діяльності, соціального й індивідуального способу існування, самоаналіз; 3) один з механізмів людського взаєморозуміння як здатності уявляти себе на місці іншої людини, подумки бачити, “програмувати” за неї ту чи іншу ситуацію.

РІВНІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ - 1) пасивний - безініціативне прийняття того, що задане зовні; 2) евристичний - продукт логічного аналізу; 3) креативний - продукт творчості.

ТЕХНОЛОГІЯ (ПЕДАГОГІЧНА) – 1) своєрідна конкретизація методики, проект певної педагогічної системи, реалізованої на практиці; змістовна техніка реалізації навчально-виховного процесу, що реалізує науково-обґрунтований проект навчально-виховного процесу й є більш високим рівнем ефективності, гарантованого результату, ніж традиційні методики навчання й виховання; 2) закономірна педагогічна діяльність, що реалізує науково-обґрунтований проект навчально-виховного процесу й є більш високим рівнем ефективності, надійності, гарантованого

результату, ніж традиційні методики навчання й виховання; 3) сукупність знань і способів оптимального відбору змісту, вибору засобів і методів певного виду діяльності (освітньої, виховної, наукової, управлінської), які забезпечують цілеспрямований рух від мети до результату; 4) науково-обґрунтована педагогічна (дидактична) система, що гарантує досягнення певної навчальної мети через чітко певну послідовність дій, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і заздалегідь визначений кінцевий результат; 5) продумана у всіх деталях модель спільної навчальної й педагогічної діяльності з проектування, організації й проведення навчального процесу. Сутність педагогічної технології полягає в тому, щоб, спираючись на постійний зворотний зв'язок, гарантувати досягнення чітко поставлених цілей виховання й навчання.

ТРАДИЦІЯ (передача) – 1) стійкий і значущий компонент культури, що передається від попередніх поколінь наступним у формі поведінки; 2) елемент соціальної й культурної спадщини, виявляється у вигляді усталених, стерео-типізованих норм поведінки, звичаїв, обрядів, свят, морально-етичних елементів тощо. Важливе значення у вихованні дітей мають родинні та шкільні традиції.

ТРЕНІНГ (від англ. - виховувати, учити, привчати) - спеціальний тренувальний режим, тренування; процес одержання навичок і вмінь у якій-небудь галузії за допомогою виконання послідовних завдань, дій або ігор, спрямованих на досягнення наробітку й розвитку необхідної навички.

УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ СИСТЕМОЮ - процес, в основі якого уява про виховну систему як інтегровану сукупність складових її компонентів: ціль, діяльність, суб'єкт, відносини, освоєне середовище. Характеризується укріпленням зв'язків компонентів виховної системи через спрямовану діяльність і здійснюється всією системою як єдиним цілим, кожним її компонентом окремо з урахуванням своєрідності.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВИХОВАННЯ - цілеспрямована неперервна взаємодія, координація дій всіх учасників виховного процесу з її впорядкування і переводу в новий якісний стан.

ФАКТОРИ ВИХОВАННЯ (лат. factor - той, хто робить) - це ті об'єктивні і суб'єктивні чинники, які певним чином впливають на визначення змісту, напрямків, засобів, методів, форм виховання. Фактори розповсюдження нового (лат. factor - той, хто робить, facio - роблю) - соціальні умови широкого плану (ставлення суспільства до педагогічних ідей, державна політика в сфері освіти взагалі і стосовно конкретних нововведень зокрема); окремі соціальні умови (діяльність конкретних державних і суспільних інститутів — засобів масової інформації, навчальних закладів, органів освіти, самодіяльних педагогічних об'єднань); особистісні фактори (особистісні особливості авторів і пропагандистів педагогічних інновацій, зокрема їх авторитет для творчих педагогів, усього педагогічного товариства, діячів освіти).

ФОРМА ВИХОВАННЯ - зовнішня сторона організації виховної роботи, що пов'язана з кількістю тих, яких виховують, часом і місцем проведення виховної роботи, порядком її здійснення.

ФУНКЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КЛАСИФІКУЮТЬ: соціальна, комунікативна, науково-практична, конструктивно-технічна. Дескриптивна функція відстежується у дослідженнях діагностичного типу, що ґрунтуються на методі спостереження. Пояснювальна функція належить до досліджень експериментального типу. Прогностичну функцію виконують дослідження, якщо вони відповідають на запитання “Як є?” та “Що буде?” Оціночна функція зорієнтована на передбачення майбутнього стану речей, прогноз.

ЧИННИК – причина якогось явища; умова, руйнівна сила будь-якого процесу, явища

ЧИННИК РИЗИКУ – один з чинників, що сприяє виникненню захворювання (наприклад, куріння – чинник ризику щодо інфаркту міокарда)

ФОРМА ВИХОВАННЯ - зовнішня сторона організації виховної роботи, що пов'язана з кількістю тих, яких виховують, часом і місцем проведення виховної роботи, порядком її здійснення.

ЯКІСТЬ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ - цілісна та об'єктивна характеристика умов організації виховання, його результатів через сукупність властивостей, що задовольняють духовні, освітні та соціокультурні потреби самої особистості, суспільства і держави

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2014. - №1. С. 12-17
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. - К., Ірпінь: Перун, 2003. - 1440 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Рівне. : Обереги, 2011. – 376 с.
4. Закон України “Про виховання дітей та молоді” // Світ виховання. – 2004, №4. – С. 3-12
5. Енциклопедія освіти / головний ред. В.Г. Кремінь // Акад. пед. наук Украї-ни. - К. : Юрінком Інтер, 2008.- 1040 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка: завдання і ситуації : практикум / А. І. Кузьмінський, Л. П. Вовк, В. Л. Омеляненко.- К.: Знання-Прес, 2003. — 167 с.
7. Класному керівникові: як оцінити ефективність виховної роботи / упоряд.: Л. Шелестова, Н. Чиренко.– К.: Шк. світ, 2012.– 120 с
8. Кондрашова Л.Г. Організація проектної діяльності учнів у позаурочний час // Виховна робота в школі, №1 (26), січень 2013 р. с.2-22
9. Кондрашова Л.Г. Теорія і методика виховної роботи: навчальний посібник.- Луганськ, 2007. – 224 с.
10. Макаренко А.С. Методика організації виховної роботи. – К, 1990.
11. Матвієнко О.В. Практикум з курсу „Теорія виховання” / М-во освіти і науки України. Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К.: Стилос, 2011.– 259 с.
12. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв’язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О. Мільто - Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. — 156 с.
13. Методика виховної роботи. Практикум : навчально-методичний посібник для студ. пед. ун-тів / кол. авт.; ред. О.О. Лаврентьева. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – 102 с.
14. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів

- загальноосвітніх навчальних закладів України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 31.10.2011 № 124 – Режим доступу: <http://mon.gov.ua//activity/education/extracurricular-activities-and-children-rights-protection/196/6561/>.
15. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект: / Г. П. Пустовіт. – Книга 1. – Видавництво МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2011. – 379 с.
 16. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Щоб душа не була пустою. Як спонукати людину до постійного розвитку і вдосконалення. Як спонукати до самовиховання в моральній сфері. Тв. в 5-ти т., Т. 1, 2, 5. –К., 1976.
 17. Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посіб. / Єжова О. О., Кириченко В. І., Тарасова Т. В., Федорченко Т. Є., Муромець В. Г., Нечерда В. Б., Оржеховська В. М., Кириленко С. В. ; [За заг. ред. д.п.н., проф. Оржеховської В. М.]. - Кіровоград : Імекс ЛТД, 2014.- 172 с

З М І С Т

Вступ.....	3
РОЗДІЛ I. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
Програма навчальної дисципліни.....	5
Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять.....	11
Критерії оцінювання усних відповідей.....	13
Тематика та плани проведення практичних занять.....	14
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	50
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи... ..	50
Критерії оцінювання самостійного опрацювання студентами навчальних тем.....	51
Теми для самостійного опрацювання програми навчальної дисципліни.....	52
Методика організації роботи щодо виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.....	54
Структура навчально-дослідного завдання.....	55
Критерії оцінювання ІНДЗ.....	56
Примірна тематика ІНДЗ.....	56
Організація самостійної роботи з навчальною літературою.....	58
Тематика рефератів.....	62
Методика роботи з педагогічними задачами.....	65
Правила та прийоми впливу на особистість у конфліктних ситуаціях.....	75
Алгоритм розв'язання конфліктної ситуації третьою стороною.....	76
Питання гарантованого рівня знань.....	77
Рекомендована література для засвоєння навчального курсу.....	80
<i>Додаток А</i> Форми роботи з учнями початкових класів відповідно до напрямів виховання.....	85
<i>Додаток Б</i> Програма вивчення учнів і складання характеристики.	88

<i>Додаток В</i> Програма вивчення класного колективу і складання характеристики	90
<i>Додаток Г</i> Рекомендації щодо вивчення учнів	91
<i>Додаток Д</i> Правила проведення етичної бесіди.....	92
<i>Додаток Е</i> Правила проведення класної години	93
<i>Додаток Є</i> Методика проведення анкетування і тестування учнів та колективу.....	94
<i>Додаток Ж</i> Ділова гра “Аукціон ідей”	95
<i>Додаток З</i> Схема самоаналізу виховної роботи.....	96
<i>Додаток И</i> Орієнтовний навчально-тематичний план педагогічного всеобучу батьків.....	98
<i>Додаток К</i> Ділові педагогічні ігри.....	100
<i>Додаток Л</i> Контрольна робота.....	108
Словник ключових термінів.....	111
Список використаних джерел.....	128

Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології і педагогіки
Кафедра теорії і методики виховання

Навчально-методичне видання
Теорія і методика виховання: практикум

Відповідальний за випуск:

Ціпан Т. С., доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії і методики виховання РДГУ

Комп'ютерний набір: Баліка Л. М.
Комп'ютерна верстка: Федорук О. М.

Підписано до друку: 01.02.2016р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний,
Ум.друк. акр.7,4. Замовлення №192/1
Наклад 100 прим.

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу РДГУ
33027 Рівне, вул. С.Бандери, тел.: 0-362-26-48-83